

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG 3046/2019. (III. 14.) AB HATÁROZATA

alkotmányjogi panasz elutasításáról

Az Alkotmánybíróság teljes ülése alkotmányjogi panasz tárgyában – *dr. Pokol Béla és dr. Salamon László* alkotmánybírók párhuzamos indokolásával – meghozta a következő

h a t á r o z a t o t:

Az Alkotmánybíróság a Kúria Bhar.I.1320/2015/47. számú végzése alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló alkotmányjogi panaszokat elutasítja.

I n d o k o l á s

I.

- [1] 1. Két magánszemély indítványozó jogi képviselőjük útján (dr. Józsa Edina ügyvéd, 1137 Budapest, Újpesti rakpart 5. IV/17.) alkotmányjogi panaszt terjesztettek elő az Alkotmánybíróságon.
- [2] 1.1. Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 27. §-a alapján a két indítványozó tartalmilag nagyrészt azonos alkotmányjogi panaszt nyújtott be a Kúria Bhar.I.1320/2015/47. számú végzése ellen az Alaptörvény II. cikkének (emberi méltósághoz való jog), XXIV. cikk (1) bekezdésének (tisztességes hatósági eljáráshoz való jog), valamint XXVIII. cikk (1) bekezdésének (tisztességes bírósági eljáráshoz való jog), (2) bekezdésének (ártatlanság vételeme), (3) bekezdésének (védelemhez való jog) és (7) bekezdésének (jogorvoslathoz való jog) sérelmét állítva.
- [3] Az alkotmányjogi panaszok alapjául szolgáló ügyben az indítványozókat emberölés, rablás, személyi szabadság megsértése, lőfegyverrel és lőszerezéssel visszaélés büntette miatt jogerősen tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre és tíz év közügyektől eltiltásra ítélték. A harmadfokú bíróságként eljáró Kúria 2016. január 12-én kelt Bhar.I.1320/2015/47. számú végzésével a Fővárosi Ítéltábla 5.Bf.399/2014/61. számú ítéletét helybenhagyta.
- [4] Az Alkotmánybíróság az indítványokat tárgyuk azonosságára és tartalmuk összefüggésére tekintettel egyesítette, és egy eljárásban bírálta el.
- [5] 2. A jogi képviselő az Alkotmánybíróság hiánypótlási felhívására válaszul mindkét ügyben kiegészítő indítványt terjesztett elő, amelynek alapján – figyelemmel az eredeti indítványokban foglaltakra is – az alkotmányjogi panaszok lényege a következők szerint foglalható össze.
- [6] Az indítványozók az Alaptörvény II. cikkének (emberi méltósághoz való jog) sérelmét azzal indokolják, hogy az elsőfokú bíróság közel 170 tárgyalási napot tartott (heti 2–3 alkalommal reggeltől késő délutánig), és e napokon a büntetés-végrehajtási intézet csupán hideg ételt biztosított a számukra, minden nap ugyanazt, folyadékot pedig nem kaptak. Előadták, hogy kézbilincset, övbilincset és lábbilincset kellett viselniük, vezetőszáron vezették őket, továbbá a szállító gépkocsiban nem volt biztonsági öv. A tárgyalóterembe maszkos, felfegyverzett őrök kísérték be őket, ezek az intézkedések a „bűnösségüket sugározták”. Továbbá a tárgyalóterem „kardatáról” szidalmazták, sértegették őket a jelenlévők, ami számukra megalázó volt. Mindez szerintük – az Alaptörvény III. cikkére utalás nélkül, azonban annak szövegét idézve – embertelen, megalázó bánásmódnak is minősül.

- [7] A kiszabott, életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést az indítványozók szintén embertelen, megalázó és aránytalan szankciónak tartják, amely „a panaszolt tisztességtelen eljárás következménye”. A hatályos szabályozás szerint ugyanis csak 40 év múlva vizsgálják felül a büntetést, és ezt az időpontot várhatóan már nem éri meg.
- [8] Álláspontjuk szerint a tisztességes eljáráshoz való jogukat [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1) bekezdés] sértették a nyomozó hatóság és a bíróságok által elkövetett eljárási hibák. Ezzel összefüggésben több esetben a védekezéshez és a jogorvoslathoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (3) és (7) bekezdés] sérelmére is hivatkoztak. Kérelmükben kifogásolják a nyomozás során fogatosított DNS-mintavételt (még a gyanúsítás közlése előtt került rá sor, és nem tájékoztatták őket annak jogalapjáról és céljáról), továbbá a hemogenetikus szakértő kirendelő határozat nélküli igénybe vételét. A gyanúsítás közlését követően védő kirendelése nélkül kezdték meg az első kihallgatást, törvényes jogaikra ekkor nem figyelmeztették az indítványozókat. Kifejezetten sérelmezi az egyik indítványozó, hogy kirendelt védője ez ellen nem lépett fel, illetve a későbbiekben sem járt el megfelelően az érdekében. A nyomozás során két alkalommal tanúként hallgatta ki az indítványozókat a nyomozó hatóság az egyik olyan cselekménnyel kapcsolatban, amelynek elkövetésével később meggyanúsították őket. Bár a vallomástételt a terhükre rótt bűncselekményekkel kapcsolatban megtagadták, a vallomástétel érdekében a nyomozó hatóság és a bíróság is nyomást gyakorolt rájuk. E tanúvallomások tartalmára a bíróság ítélete is támaszkodott. A vádemelés alapját képező fegyverszakértői vélemény „dokumentációt nem tartalmaz, kizárólag eredményközlésre szorítkozik”, a szakértők a tárgyaláson több lényeges ponton változtattak megállapításaikon. A nyomozó hatóság nem tisztázta a IV. rendű vádlott pontos szerepét az ügyben, az indítványozókra terhelő vallomását azonban a bíróság elfogadta. A IV. rendű vádlott továbbá „miután a terhelt társak és a védők megkérdőjelezték a vallomása hitelességét, a további vallomástételt megtagadta”, ezért kérdéseket sem intézhetett hozzá a többi vádlott, ennek ellenére „terhelő nyomozati vallomásait változatlan nyomatékkal vették figyelembe”, sőt az ítélet döntően ezeken alapult. A nem magyar állampolgárságú sértetteket a nyomozó hatóság jogszabálysértő módon hatósági tanú és tolmács nélkül hallgatta ki, az elsőfokú bíróság pedig őket már ki sem hallgatta, pusztán felolvasta a vallomásukat, az indítványozók ezért azokat nem tudták vitatni. A vallomások ellentmondásainak tisztázására nem került sor. Az indítványozók – állításuk szerint – a nyomozás és a bírósági eljárás során sem vehettek részt lényeges eljárási cselekményeken (pl. házkutatás, szemle), mert azokról nem értesítették vagy „eltávolították” őket, vagy azon a részvételüket – azáltal, hogy másik városban tartották őket előzetes letartóztatásban – „ellehetetlenítették”.
- [9] Az indítványozók szerint jogsértő módon beszerzett bizonyítékok alapján emeltek vádat ellenük (amit az is bizonyít, hogy a bíróság ezek egy részét kirekesztette a bizonyítékok köréből), sőt a vádat „irreleváns, értelmezhetetlen bizonyítékokkal indokolta az ügyészség”. E körben aggályaikat két csoportba sorolják: egyrészt azt sérelmezik, hogy a nyomozás során elkövetett jogszabálysértéseket a bíróság utólag bagatellizálta vagy legalizálta, tehát az elítélés alapja részben jogsértő bizonyítékokon alapszik. Másrészt rámutatnak, hogy az „aggályos, törvénytisztelő bizonyítékok későbbi mellőzése azt eredményezte, hogy a védelem stratégiája újra és újra hatálytalanná vált”. „Rendre felborította a védelmi stratégiát” – hangzik a kérelem – az is, hogy a hatóságok és a szakértők „tömegével csatoltak be olyan bizonyítékokat, amelyek már a nyomozás során rendelkezésre álltak”. Az első fokon eljáró bíróság nem csupán a tényállás tisztázására törekedett, hanem lényegében pótnyomozást folytatott („hivatalból pótolta a vád bizonyítékait”), miközben a vádhatóság passzív maradt. A bíróság titkos minősítésű iratokba tekintett be, de ezekről az információkról a védelem részére nem adott tájékoztatást. Továbbá a bíróság informális kapcsolatot tartott fenn a nyomozó hatósággal, amely külön megkeresés nélkül is további bizonyítékokat adott át a bíróságnak, ezekről a védelem nem szerzett tudomást. Az elsőfokú bíróság ítéletében támaszkodott az egyik tanú ellen hamis tanúzás büntette miatt folytatott nyomozásban keletkezett iratokra, amelyeket a bíróság is csak az ítélet kihirdetése és írásba foglalása közötti időszakban kapott meg. A másodfokú eljárásban hiába kérte a védelem a folyamatban lévő nyomozás teljes iratanyagának beszerzését és az abba való betekintést. „Az iratok közé csatolt tanúvallomásról csak – mintegy véletlenül – 2016. március 30-án szereztem tudomást” – hangzik az indítvány. A bíróság viszont egy másik, kapcsolódó nyomozás irataiba betekintett, de ezeket az indítványozók nem ismerhették meg. Az egyik indítványozó a bűnjelkezeléssel kapcsolatban is hivatkozik a tisztességes eljárás és a védekezéshez való jog sérelmére: kifejti, hogy az eljárásban egy tárgyi bizonyíték megsemmisült, egy pedig eltűnt, pedig ezek rá nézve kedvezőek lehettek volna. Az indítványozók érvelése alapján minden – pl. szakértő kirendelésére és tanúmeghallgatásra irányuló – bizonyítási indítványukat elutasította a bíróság, ellenben az ügyészség bizonyítási indítványainak helyt adott, tehát kiegyensúlyozatlan volt az eljárás. Ezzel összefüggésben különösen az első fokon eljáró bíróság pártatlanságát

kérdőjelezi meg, mert szerintük az kezdettől fogva a bűnösségüket vélelmezte. Ez a szemlélet pl. a tanúknak feltett kérdésekből, a terhelteknek a vallomástételre és az észrevételek megtételére sürgetéséből, az elkövetett eljárási hibákból is kitűnt. Továbbá ennek igazolására az indítvány-kiegészítéshez csatolták az Élet- és Irodalom című folyóiratban megjelent írott interjút, amely 2016-ban a tanács elnökével készült.

- [10] Az indítványozók sérelmezik, hogy egyes nyomozati cselekmények „ténye és módja” ellen jogorvoslattal nem élhettek (pl. a DNS mintavétel, a hemogenetikus szakértő kirendelése, szemle, házkutatás) és feljelentéseiket nem bírálták el. Továbbá a másodfokú bíróság helyt adott egy folyamatban lévő büntetőeljárás iratainak beszerzésére irányuló ügyészi indítványnak, de a bíróság ennek ellenére nem szerezte be a kért iratokat, ezért az indítványozók nem tudtak az iratokkal kapcsolatban észrevételeket tenni.
- [11] A harmadfokú eljárással összefüggésben az egyik indítványozó különösen sérelmesnek tartja, hogy csupán három napig tanulmányozhatta az ügy iratait a büntetés-végrehajtási intézetben, és állítása szerint nem is bocsátottak a rendelkezésére minden kért iratot, továbbá a harmadfokú bíróság ülésén nem tettek eleget iratismeretési kérelmének. Az ülésen a tanács elnöke az indítványozók szerint korlátozta a szóbeli észrevételezést, sürgette az észrevételek megtételét, végül a bíróság rendkívül gyorsan – a nyilvános ülés kezdetétől számított mindösszesen hat óra alatt – meghozta a döntést. Úgy vélik, a Kúria nem bírálta el az írásbeli fellebbezésüket és a nyilvános ülésen csatolt írásbeli észrevételeket, valamint a legfőbb ügyésznek címzett, de a Kúria hatáskörébe tartozó beadványt. Végezetül kifogásolják, hogy a tanács elnöke az egyik indítványozó védőjétől perbeszéd közben a szót megvonta és vele szemben nem a perbeszéd félbeszakításának törvényi lehetőségét alkalmazta [1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.) 314. § (4) bekezdés].
- [12] Mindezek mellett az indítványozók részletekbe menően érvelnek a bírósági ítéletek megalapozatlansága és jogszerűtlensége mellett, kritizálva és megkérdőjelezve e körben elsősorban az első fokon eljáró bírói tanács munkamódszerét (amelyet az indítványozók „rendkívüli adatgyűjtésként” írnak le) és a bizonyítékok értékelését, valamint az ezekből levont következtetéseket. Kifogásolják különösen, hogy a bíróság anélkül állapította meg a bünszervezetben történő elkövetést, hogy az a vádiratban szerepelt volna. Ezen kívül pedig azt állítják, hogy a másod- és harmadfokú bíróság a fellebbezésüket nem vizsgálta meg és nem bírálta el maradéktalanul.
- [13] Végezetül pedig sérelmezik az indítványozók, hogy az eljárás elhúzódott: az eljárási szabályok nyomozás során történő megsértését a bíróság terjedelmes bizonyítás lefolytatásával kívánta korrigálni (a bíróság elvégezte a „jogsértő nyomozati cselekmények ellenőrzését”), továbbá a bíróság mulasztása miatt meg kellett ismételni a bírósági eljárás egyes szakaszait (a bíróság egyrészt elmulasztotta a vádlottak teljes körű kioktatását, másrészt nem észlelte a kizárt védő közreműködését). Az elsőfokú ítélet írásba foglalása közel egy évig tartott, emiatt fegyelmi eljárás is indult az ügyben eljáró tanács elnöke ellen, továbbá a másod- és harmadfokú eljárás is elhúzódott: a tárgyalás határnapjának kitűzése során – bár az ügy kiemelt jelentőségűnek számított – megsértették a Be. 554/K. § (1) bekezdését. Ehhez képest a büntetőeljárás hat és fél évig húzódott, és ezen időtartam alatt végig előzetes letartóztatásban voltak. Mindez az indítványozók szerint az eljárás észszerű időn belül történő befejezéséhez való jogot is sértette.
- [14] Az ártatlanság vélelmének [Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdés] a sérelmét jelentette az indítványozók megítélése szerint, hogy a) a nyomozó hatóságok már a gyanúsítás közzlése előtt sajtótájékoztatókat tartottak, amelyek az volt a témája, hogy az indítványozók követték el a később terükre rótt bűncselekményeket; b) a bírósági eljárás során „túlzott, látványos biztonsági intézkedéseket” alkalmaztak, ami a közvélemény felé a vádlottak bűnösségét sugározta; c) az elsőfokú bíróság kezdettől fogva a vádlottak bűnösségét vélelmezte, illetve, hogy d) a Kúria 1/2014. számú büntető elvi határozata még az indítványozók elítélését megelőzően rögzítette, hogy a bűnisméltés veszélyét mint a további előzetes letartóztatás okát, megalapozza az a tény, hogy a terheltek közel másfél éven át követték el a törvényi egységbe foglalható ölési cselekményeiket (1/2014. büntető elvi határozat B.1. II. pont).

II.

- [15] Az Alaptörvény indítvánnyal érintett rendelkezései:

„II. cikk Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.

III. cikk (1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgásgásban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”

„XXIV. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”

„XXVIII. cikk (1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.

(2) Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.

(3) A büntetőeljárás alá vont személynek az eljárás minden szakaszában joga van a védelemhez. A védő nem vonható felelősségre a védelem ellátása során kifejtett véleménye miatt.

[...]

(7) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

III.

- [16] Az Alkotmánybíróság az Abtv. 56. § (2) bekezdése alapján mindenekelőtt azt vizsgálta meg, hogy az alkotmányjogi panaszok megfelelnek-e az indítványokkal szemben támasztott törvényi követelményeknek, és a következőket állapította meg.
- [17] Az indítványozók az Abtv. 27. §-a alapján a Kúria harmadfokú eljárásban, az ügy érdemében hozott, jogorvoslattal nem támadható döntésének alkotmányossági vizsgálatát kérték, és Alaptörvényben biztosított jogaik sérelmére hivatkoztak.
- [18] Az első indítványozó a Kúria végzését 2016. március 2. napján vette át, az alkotmányjogi panaszt pedig 2016. április 11. napján adta postára az elsőfokú bíróságnak címezve. A második indítványozó a Kúria végzését 2016. április 12. napján vette át, az alkotmányjogi panaszt pedig 2016. április 28-án adta postára. Az Abtv. 30. § (1) bekezdése alapján mindkét indítvány határidőben benyújtottnak minősül.
- [19] A kérelem a határozottság Abtv. 52. § (1b) bekezdésében felsorolt követelményeinek – egyes, a későbbiekben megjelölt indítványi elemek kivételével – eleget tesz, tartalmazza ugyanis: a) azt a törvényi rendelkezést, amely megállapítja az Alkotmánybíróság hatáskörét az indítvány elbírálására, továbbá azt, amely az indítványozók indítványozói jogosultságát megalapozza (Abtv. 27. §); b) az eljárás megindításának indokát (az indítványozók elítélésére álláspontjuk szerint alaptörvénytörő eljárásban került sor); c) az Alkotmánybíróság által vizsgálandó bírósági döntést (a Kúria Bhar.I.1320/2015/47. számú végzése); d) az Alaptörvény sérülni vélt rendelkezéseit [II. cikk, XXIV. cikk (1) bekezdés, XXVIII. cikk (1), (2), (3) és (7) bekezdései, a III. cikk tartalmi idézése]; e) indokolást arra nézve, hogy a sérelmezett bírósági döntés miért ellentétes az Alaptörvény megjelölt rendelkezésével; f) kifejezett kérelmet arra, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg a támadott bírósági döntés alaptörvényellenességét, és semmisítse meg azt.
- [20] A Kúria támadott Bhar.I.1320/2015/47. számú végzése az ügy érdemében hozott harmadfokú döntés, amely ellen fellebbezésnek vagy felülvizsgálatnak nincs helye. Az Alkotmánybíróság ennek alapján megállapította, hogy az indítványozók a jogorvoslati lehetőségeiket kimerítették, így az alkotmányjogi panasz megfelel az Abtv. 27. §-ában előírt követelményeknek.
- [21] Az indítványozók alkotmányjogi panasz benyújtására indítványozói jogosultsággal rendelkeznek, és érintettségük, mivel a büntetőügyben terheltek voltak, fennáll. A panasz Alaptörvényben biztosított jogok sérelmét állítja.
- [22] Az Abtv. 29. §-a szerint az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés esetén fogadja be. E két feltétel alternatív jellegű, bármelyiknek a fennállása megalapozza a panasz befogadását [3/2013. (II. 14.) AB határozat, Indokolás [30], illetve 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [18]].
- [23] Az indítvány leglényegesebb – az indítványozók szinte minden hivatkozásában fellelhető, az egyéb, alapjogsérellemmel (különösen pl. a védelemhez való joggal) is összefüggésbe hozott – állítása, hogy az indítványozókat elítélő bírósági döntés eljárási szabályok megsértésének sorozatával lefolytatott büntetőeljárás eredménye. A *fair* avagy kiegyensúlyozott bírósági eljáráshoz való joggal kapcsolatban az Alkotmánybíróság kiterjedt gyakorlattal rendelkezik. A testület által kimunkált és következetesen érvényesített alkotmányos mérce értelmében a tisztességes bírósági eljárás követelménye „az eljárásjogi garanciák érvényesülését is felöleli, és egy olyan

minőséget jelent, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembe vételével lehet csupán megítélni. Ebből következően egyes részletszabályok hiánya miatt éppúgy, mint valamennyi részletszabály megalkotásának dacára lehet egy eljárás méltánytalan, igazságtalan vagy nem tisztességes. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a tisztességes eljáráshoz való jog magában foglalja az alkotmányszövegben kifejezetten nem nevesített bírósághoz való jog valamennyi feltételét is” {7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [24]; legutóbb: 3027/2018. (II. 6.) AB határozat, Indokolás [13]}. Utolni kell arra is, hogy míg a bírósági eljárás kiegyensúlyozottságához fűződő jog abszolút, azaz korlátozhatatlan, addig az egyes részjogosultságok más alapjogok vagy alaptörvényi értékek viszonylatában a szükségesség/arányosság kritériumrendszerében érvényesülnek (lásd például: 34/2014. (XI. 14.) AB határozat, Indokolás [142]; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [46]–[53]; 3223/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [27]).

- [24] Az indítványozóknak az eljárás egészének összességében vett tisztességtelenségére, kiegyensúlyozatlanságára vonatkozó hivatkozásai – tekintettel azok komplexitására és az eljárás minden szakaszát felölelő voltukra, valamint a kifogások tartalmára is – a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség kételyét vetik fel. Különösen azért, mert az indítványozók a tisztességes eljáráshoz való jog egyes részjogosítványainak a sérelmét is állították, amelyek önmagukban is indokolják a panasz befogadását a következők szerint.
- [25] Az eljáró bíró pártatlanságának a kérdése az Alkotmánybíróság gyakorlatában már más ügyben is érdemi vizsgálatot szükségessé tevő kérdésnek minősült [3243/2017. (X. 10.) AB határozat]. Jelen ügyben – figyelemmel a 14/2002. (III. 20.) AB határozatba foglaltakra – elsősorban a funkciómegosztás követelményével összefüggő indítványozói hivatkozás ébreszt kételyt az eljárás alaptörvény-konformitása vonatkozásában.
- [26] Az indítványozók hivatkoztak az eljárás észszerű határidőben történő befejezéséhez való jog sérelmére, amely kérdés az Alkotmánybíróság 2/2017. (II. 10.) AB határozata alapján büntetőügyben vizsgálható kérdés.
- [27] Az ártatlanság vétele az Alkotmánybíróság 3313/2017. (XI. 30.) AB határozata alapján összefüggésben áll az azzal a követelménnyel, hogy kerülni kell azt, hogy az eljárás során a vádlottat még mielőtt büntető ügyében jogerős bírói döntés született volna, bűnösnek mutassák be. Jelen ügyben az indítványozók éppen e követelmény sérelmét állították.
- [28] Több összefüggésben hivatkoztak az indítványozók a védelemhez való jog megsértésére. Hivatkoztak például a védő jelenléte nélkül történő kihallgatásukra, amely a 8/2013. (III. 1.) AB határozat figyelembevételével az alkotmányjogi panaszban kifogásolt bírósági döntések alaptörvény-ellenességét eredményezheti. Érdemi vizsgálatot kívánnak emellett az indítványozóknak az iratbetekintési jog gyakorlásával kapcsolatos felvetései is. A 6/1998. (III. 11.) AB határozat (ABH 1998, 91, 96.) és a 15/2002. (III. 29.) AB határozat (ABH, 2002, 116, 118.) alapján ugyanis az eljárásban szereplő adatok és dokumentumok teljes megismerése és – megfelelő biztosítékok között – birtoklása is a *fair trial* követelményéből fakadóan a „mindenképpen biztosítandó” jogok közé sorolható {megerősítette pl. 3100/2015. (V. 26.) AB határozat, Indokolás [107]–[108]}. Szintén indokolja a kérelem befogadását annak a hivatkozásnak a vizsgálata, hogy az indítványozók bizonyos eljárási cselekményeken nem vehettek részt, illetve, hogy a bíróság perbeszéd közben megvonta a szót az egyik indítványozó védőjétől. A részvételi jog ugyanis a védelemhez való jog érvényesülését hivatott biztosítani, a perbeszéd pedig a védelem egyik legfontosabb eszköze a büntetőeljáráshoz.
- [29] Mindezek mellett az indítványozók az embertelen, megalázó bánásmód állításával az emberi méltósághoz való joguk sérelmére is hivatkoznak, és csak érdemi vizsgálat alapján dönthető el, hogy ez kihathatott-e az eljárásra.
- [30] Az Alkotmánybíróság mindezek alapján az alkotmányjogi panaszokat – az Ügyrend 31. § (6) bekezdése alapján a befogadási eljárás lefolytatásának mellőzésével – érdemben bírálta el.

IV.

- [31] Az alkotmányjogi panaszok nem megalapozottak.
- [32] 1. Az Alkotmánybíróság mindenekelőtt – korábbi gyakorlatára támaszkodva [lásd legutóbb összefoglalóan pl. 3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [16]–[17]] – jelen ügyben is rögzíti vizsgálatának általános korlátait a következők szerint.
- [33] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatának megfelelően csak az ítéletek alkotmányossági felülvizsgálatát végzi, nem minősül az általános hatáskörű bírósági szervezetrendszer egyik felülbírálati fórumának, az alkotmányjogi panasszal kapcsolatos hatásköre is – az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának védelmén keresztül – az Alaptörvény védelmét biztosítja. Önmagukban a bíróságok által előidézett vélt vagy valós jog-

szabálysértések nem adhatnak alapot alkotmányjogi panasznak. Egyébként az Alkotmánybíróság burkoltan negyedfokú bírósággá válna [3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [28]]. „A jogszabályokat a bíróságok értelmezik, az Alkotmánybíróság csak az értelmezési tartomány alkotmányos kereteit jelölheti ki. Ez a jogkör azonban nem teremthet alapot arra, hogy minden olyan esetben beavatkozzon a bíróságok tevékenységébe, amikor olyan (állítólagos) jogszabálysértő jogalkalmazásra került sor, mely egyéb jogorvoslati eszközzel már nem orvosolható. Sem a jogállamiság elvont elve, sem a tisztességes eljárás alapjoga [...] nem teremthet alapot arra, hogy az Alkotmánybíróság a bírósági szervezet feletti szuperbíróság szerepébe lépjen, és hagyományos jogorvoslati fórumként járjon el. [...] A bíró bármely ténybeli vagy jogi tévedése nem teszi automatikusan tisztességtelenné az egész eljárást, mivel az ilyen tévedések teljesen soha nem küszöbölhetők ki, azokat az igazságszolgáltatás ma ismert rendszere magában hordozza” [3325/2012. (XI. 12.) AB végzés; Indokolás [13]–[15]].

- [34] Az „Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése egy processzuális alapjogot tartalmaz, amely elsősorban a bírósági eljárással szemben támasztott eljárási garanciák rendszerét jelenti” [3181/2018. (VI. 8.) AB határozat, Indokolás [42]]. Az Alkotmánybíróság ebből fakadóan nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a perorvoslati bíróság jogköréhez tartozó, szakjogi vagy kizárólag törvényértelmezési kérdésben állást foglaljon [3003/2012. (VI. 21.) AB végzés, Indokolás [4]; 3392/2012. (XII. 30.) AB végzés, Indokolás [6]; 3017/2013. (I. 28.) AB végzés, Indokolás [3]; 3028/2014. (II. 17.) AB végzés, Indokolás [12]; 3098/2014. (IV. 11.) AB végzés, Indokolás [28]]. E körbe tartozik továbbá az is, hogy az Alkotmánybíróság nem ténybíróság, a nyomozás, illetve bizonyítási eljárás lefolytatása, a bizonyítékok értékelése és ezen keresztül a tényállás megállapítása, illetve annak bizonyos fokú felülvizsgálata a jogorvoslati eljárás(ok) során az eljáró bíróságok, végső soron a Kúria feladata. A bírói döntés irányának, a bizonyítékok bírói mérlegelésének (annak, hogy a rendes bíróságok egy-egy tényt miként értékelték), valamint a bírósági eljárás teljes egészének ismételt felülbírálatára nem rendelkezik felhatalmazással. A bíróság ezen értékelő tevékenysége nem lehet alkotmányossági vizsgálat tárgya [21/2016. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [24], 3013/2016. (I. 25.) AB végzés, Indokolás [18]; 3221/2014. (IX. 22.) AB végzés, Indokolás [14]–[15], 3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, Indokolás [5]]. „Önmagában attól, hogy egy bizonyítási indítványt a bíróság mérlegelési jogkörében nem teljesít, még nem válik az egész eljárás tisztességtelenné és ezáltal alaptörvény-ellenessé” [3268/2012. (X. 4.) AB végzés, Indokolás [28]].
- [35] Az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) hasonló elvet követ. „Az EJEB – egyebek mellett – a *Tánczos kontra Magyarország* [(30332/02.), 2005. április 26.] ügyben hozott határozatában rögzítette az Emberi Jogok Európai Egyezménye [a továbbiakban: EJE] 6. cikkéből fakadó azon álláspontját, hogy főszabályként a nemzeti bíróságokra tartozik az eléjük tárt bizonyítékok, és a terhelt által felhozni kívánt bizonyítékok relevanciájának az értékelése. Konkrétabban, a 6. Cikk 3(d) bekezdése főszabályként annak a megítélését is a nemzeti bíróságokra bízta, hogy szükséges-e tanúk felhívása; minden mentő tanú megjelenését és megvizsgálását nem igényli (vö. *Solakov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 47023/99, § 57, ECHR 2001-X); és ez az elv a szakértőkre is vonatkozik (ld. *Baragiola v. Switzerland*, no. 17265/90, Commission decision of 21 October 1993, Decisions and Reports 75, p. 76)” [3206/2016. (X. 17.) AB végzés, Indokolás [45]].
- [36] A kifejtettek alapján annak megítélésére, hogy jelen ügyben kellőképpen körültekintő és alapos volt-e a nyomozás, avagy megalapozott-e a bírósági ítélet (pl. mennyire alapos, részletes a fegyverszakértői vélemény; indokolt volt-e az indítványozók tanúként történő kihallgatása; a tanúk és a szakértők nyilatkozatainak esetleges ellentmondását a bíróság miképpen oldotta fel; a IV. rendű vádlott szerepét az ügyben a bíróság az indítványozók szubjektív elvárásának megfelelő alapossággal tisztázta-e, vallomását miért és mennyiben tekintette hitelemzőnek; a vád milyen bizonyítékok csatolását tartotta szükségesnek; milyen indokok mentén utasította el a bíróság az indítványozók egyes bizonyítási indítványait; mely tanúk meghallgatását tartotta indokoltnak a bíróság; a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján kellőképpen megalapozott volt-e az ítélet; az esetlegesen eltűnt bizonyítékok kétséget ébreszthetnek-e az ítélet megalapozottságát illetően a többi bizonyíték fényében; a bünszervezetben történő elkövetés mint tényből levont jogi következtetés megállapítása indokolt-e az ügyben annak ellenére, hogy azt a vádirat kifejezetten nem tartalmazta) az Alkotmánybíróságnak nincs lehetősége.
- [37] Emlékeztetni szükséges továbbá arra, hogy „a büntetés kiszabása szakjogi kérdés, az eljáró bíró, mint az igazságszolgáltatás letéteményesének bírói függetlenségéből fakadó döntési joga. A bírósági jogalkalmazásnak egyaránt része a tényállás és az alkalmazandó jog megállapítása, valamint a jogkövetkezmények meghatározása. Ezen összetett folyamat, eljárási periódusoktól függetlenül magában foglalja a jogilag releváns tények objektív feltárását, összegezését, értékelését és a jogkérdések megismerését. A bíró belső meggyőződése, amely lehetővé teszi számára – a bírói függetlenség alkotmányos elve által oltalmazott – a lelkiismeretének megfelelő döntés

- meghozatalát, ezen tényezők hatására alakul ki” {3031/2017. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [54], lásd még: 3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [20]}. Nincs lehetősége ebből következően az Alkotmánybíróságnak arra, hogy állást foglaljon arról, hogy a bíróság által kiszabott büntetés megfelelő, arányos-e.
- [38] Hangsúlyozza végezetül az Alkotmánybíróság, hogy annak megállapítása érdekében, hogy az indítványozók által állított alapjog-korlátozásra sor került-e, bizonyos esetekben elengedhetetlen volt az ügy tényeinek a figyelembevétele, ez azonban nem jelenti azt, hogy az Alkotmánybíróság a bíróság által megállapított tényállást felülvizsgálta volna vagy a bizonyítékok újraértékelését végezte volna el.
- [39] 2. Az indítványozók elsődlegesen a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmét állították, a további állított alapjog-sérelmek részben vagy egészben e joggal összefüggésben állnak. Ezért az Alkotmánybíróság is elsődlegesen ezt az alapjogot helyezte vizsgálatának fókuszába.
- [40] Tekintettel azonban arra, hogy az indítványozók – a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés] mellett – a nyomozással összefüggésben a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés] sérelmére is hivatkoztak, rámutat az Alkotmánybíróság a következőkre.
- [41] A büntetőeljárás esetében a bírósági eljárást megelőzi a nyomozás, amely a büntetőeljárás önálló szakasza. „A nyomozás a büntető igény bíróság előtti érvényesítésének előkészítő szakasza. Hatósági cselekvések sora”, amely „a bűncselekmény elkövetésének gyanújától a meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a – bírósági eljárás kezdeményezésére alkalmas – vád emeléséhez megkívánt bizonyosság felé halad” (209/B/2003. AB határozat, ABH 2008, 1926, 1940–1941.). A célja tehát az, hogy felderítse a bűncselekményt, az elkövető személyét, és felkutassa a bizonyítási eszközöket. Ennek eredményeképpen lehet dönten a vádemelésről vagy az eljárás megszüntetéséről.
- [42] „Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint az állami büntetőhatalom monopóliumából egyértelműen következik a büntető igény érvényesítésének, a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás alkotmányos feltételek szerinti működtetésének kötelezettsége” {3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [31]}. A nyomozó hatóság tevékenysége tehát alkotmányossági kontroll alatt áll, az eljárás során a processzuális alapjogok tiszteletben tartása – a bírósági eljárásokhoz hasonlóan – alapvető követelmény. A büntetőeljárás egészét a tisztességes eljárás követelményrendszerét kielégítő módon szükséges jogszabályi szinten kialakítani és működtetni is, mivel „[a] jogállamiság, valamint az alkotmányos büntetőjog követelményei azt kívánják meg, hogy az állam a büntető hatalmát olyan szabályok szerint gyakorolja, amelyek egyensúlyt teremtenek egyrészt az egyéneket az állammal szemben védő garanciális rendelkezések, ezen belül elsősorban a büntetőeljárás alá vont személy alkotmányos jogainak védelme, másrészt a közösség biztonság iránti igénye, a büntető igazságszolgáltatás működésével kapcsolatos társadalmi elvárások, valamint a bűncselekmények következtében sérelmet szenvedett személyek jogainak és érdekeinek védelme között” (209/B/2003. AB határozat, ABH 2008, 1926, 1940.). A 209/B/2003. AB határozat a következőképpen hivatkozta az EJB ezzel kapcsolatos gyakorlatát: „[A] Bíróság következetes álláspontja, hogy bár a 6. cikk a tisztességes eljárás követelményeit a vád bírósági elbírálása tekintetében fogalmazza meg, azoknak – *mutatis mutandis* – a tárgyalást megelőző eljárási szakaszokban is érvényesülniük kell. A 6. cikk követelményei, [...] a bűncselekménnyel gyanúsított személyt minimálisan megillető jogok fontosak a tárgyalást megelőző eljárásban is, ugyanis az ezzel kapcsolatos hatósági mulasztások helyre nem hozható sérelemre vezethetnek magának a tárgyalásnak a tisztességessége tekintetében is (*Imbrioscia kontra Svájc* ügyben 1993. november 24-én kelt ítélet 36. §; *John Murray kontra Egyesült Királyság* ügyben 1996. január 26-án kelt ítélet 62. §)” (ABH 2008, 1926, 1935).
- [43] A több szakaszból álló büntetőeljárásban a nyomozás a vádemelést készíti elő, és kizárólag a bíróság dönthet jogi kötelező erővel a terhelt bűnösségéről vagy felmentéséről. Ez azt jelenti, hogy – a közigazgatási hatósági eljárásoktól eltérően – nem egy alapeljárás felülvizsgálata képezi a bírósági eljárás tárgyát. Ehhez kell igazodnia az alkotmányossági vizsgálatnak is: amennyiben a nyomozás eredményeképpen vádemelésre és bírósági eljárásra kerül sor, az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panasz alapján nem önmagában vizsgálja a tisztességes eljáráshoz való jog és egyes részjogosítványai érvényesülését a büntetőeljárás nyomozási szakaszát érintően úgy, mintha az egy önálló hatósági eljárás volna. Amint arra a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat is rámutatott: „az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése a közigazgatási hatósági eljárás vonatkozásában fogalmazza meg a tisztességes eljárás követelményét, így nem vonatkozik sem a büntetőeljárás nyomozati szakára, sem a nyomozás eredményét is értékelő bírósági eljárásra. Ebből fakadóan a panasszal támadott bírósági határozatok és ezen alaptörvényi rendelkezés között nincs összefüggés” (Indokolás [21]). Amikor tehát a büntetőeljárás egészének tisztességessége kerül mérlegre, a nyomozási és a bírósági eljárási szakaszt általá-

ban egységben kell szemlélni, a nyomozó hatóság eljárása a bírói döntés alaptörvény-ellenességének vizsgálatán keresztül kerülhet az Alkotmánybíróság látókörébe. Fontos megjegyezni egyrészt, hogy a „büntetőeljárás nyomozási szakaszában elkövetett jogsértések és mulasztások következményeinek sikeres elhárításához elsődlegesen a büntetőeljárás jogban ismert panasz jogintézménye szolgál” {3207/2015. (X. 27.) AB végzés, Indokolás [10]}. Másrészt az Abtv. 27. §-a szerinti alkotmányjogi panaszindítvány is a bírói döntés ellen kerül benyújtásra, tehát ennek alkotmányossági vizsgálata során kell figyelembe venni, hogy a nyomozás során sérült-e oly módon a tisztességes eljárás alapjoga, amely helyre nem hozható sérelemre vezethetett a bírósági eljárás tisztességessége tekintetében.

- [44] Összefoglalva: A büntetőügyben eljáró bíróság döntése ellen az Abtv. 27. §-a alapján benyújtott, de a nyomozó hatóság eljárását is kifogásoló alkotmányjogi panasz vizsgálata nem az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése, hanem az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján végezhető el összességében a büntetőeljárás egésze vonatkozásában. Így lehet biztosítani, hogy a büntetőeljárás egésze mint olyan megfeleljen a tisztességesség követelményének [a „jogállami büntetőeljárásnak korlátozhatatlan minősége az eljárás tisztességes volta” (14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 255.; 209/B/2003. AB határozat, ABH 2008, 1926, 1938–1939.)] {Vö. 8/2013. (III. 1.) AB határozat, amely a védelemhez való jog érvényesülését vizsgálta a nyomozást érintően, azonban a támadott bírói döntést nem semmisítette meg, mert a feltárt alkotmányossági probléma nem hatott ki az ítélet érdemére, lásd: Indokolás [56]}].
- [45] Hangsúlyozandó ugyanakkor az is, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog nem feltétlenül ugyanazokat a garanciákat jelenti minden eljárási szakaszban: a bíróság előtti eljáráshoz viszonyítva egyes eljárási garanciák a nyomozás során – figyelemmel az állami büntetőigény érvényesítésének a folyamatában betöltött feladatára és a nyomozás szakmai szabályaira – adott esetben eleve csak korlátozottan érvényesülhetnek.
- [46] 3. A tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal összefüggésben mindenképp emlékeztetni kell arra, hogy a 21/2014. (VII. 15.) AB határozat alapján „nincs akadálya a tisztességes eljáráshoz való jogot értelmező, de már hatályon kívül helyezett alkotmánybírósági határozatok egyes elvi megállapításai felhasználásának az Alaptörvény értelmezésekor, mivel azok összhangban vannak az Alaptörvény céljával és értelmező rendelkezéseivel is” (Indokolás [50]–[60]).
- [47] Speciálisan a büntetőeljárás vonatkozásában az Alkotmánybíróság a gyakorlatát a 14/2004. (V. 7.) AB határozatban a következőképpen foglalta össze: „[a]z Alkotmány az anyagi igazság érvényre juttatásához szükséges – és az esetek többségében alkalmas – eljárásra ad jogot. A büntető igény érvényesítésének eljárási módjával, a büntetőeljárással szemben azonban alapvető követelményként jelentkezik az igazság megállapítása a bűncselekmény elkövetése, az elkövető személye és büntetethetősége tekintetében. Ez alapvető feltétele annak, hogy a büntetőjogi felelősség kérdésében igazságos bírósági döntés szülessen. [...] a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye. A büntetőeljárás szempontjából ezek a tételek a büntető igazságszolgáltatás történeti rendszereinek felhalmozódott tapasztalatán alapulnak. Eszerint: az igazság feltárásának az a legmegfelelőbb módja, ha az ítélezésében független és pártatlan bíróság nyilvános tárgyaláson, a bizonyítás tekintetében egyenlő jogokkal résztvevő felek aktív közreműködésével lefolytatott eljárás eredményeként, közvetlen észlelése útján szerzett bizonyítékok szabad mérlegelésével állapítja meg a büntető felelősségre vonás eldöntéséhez szükséges tényeket.” (ABH 2004, 241, 266.) Ugyanakkor a „tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes” {6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [45]–[53]}].
- [48] Az ítélezés minőségét meghatározó követelmények egy részét közvetlenül az Alaptörvényben szabályozott, a tisztességes eljáráshoz való jog nevesített részjogosítványának is tekinthető intézményi és eljárási garanciák jelentik [így a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és pártatlanság kívánalma, a tárgyalás igazságossága, nyilvánossága és az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye, lásd: 22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]}. A végső soron szintén a tisztességes eljáráshoz való jogra mint „anyajogra” visszavezethető, azzal logikai kapcsolatban álló jogosultságok egy másik csoportja önálló alapjogként került megfogalmazásra az Alaptörvényben [pl. az ártatlanság vétele, a védelemhez való jog, lásd: Alaptörvény XXVIII. cikk (2)–(3) bekezdései]. Vannak továbbá a tisztességes eljáráshoz való jogból levezethető, az Alaptörvényben nem nevesített, de az Alkotmánybíróság által elismert részjogosítványok is [pl. a fegyveregyenlőség követelménye,

lásd: 22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49], az indokolt bírói döntéshez való jog, lásd: 7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [28]–[34]]. E jogosítványokat az eljárási törvények több esetben külön szabályokkal megerősítik és részletszabályokkal kibontják.

- [49] A korlátozhatóság oldaláról közelítve vannak olyan eljárási szabályok, eljárási garanciák, amelyek sérelmét csak az alapjogot érvényre juttató eljárási „minőség” vizsgálata során lehet bevonni a vizsgálódási körbe. Itt azonban nem az esetlegesen elkövetett jogszabálysértés feltárása a cél: az eljárási szabályok sérelme nem feltétlenül jelenti azt, hogy az eljárás összességében kiegyensúlyozatlan volt. Ilyen esetben azt kell mérlegelni, hogy az állított jogsértés olyan jellegű és súlyú volt-e, amely összességében, az eljárás egészét tekintve nem volt méltányos az indítványozóra nézve, és ezért a tisztességes eljáráshoz való jog – mint a vizsgált eljárás egészére vetített alapjog – sérült.
- [50] Egyes, kifejezetten a tisztességes eljárás részeként tételezett részjogosítványok vagy arra visszavezethető jogszabálysértések [a 14/2002. (III. 20.) AB határozat szóhasználatával élve: „összetevők”, „kivánalmak” (ABH 2002, 101, 109.)] szintén abszolút jellegűek abban az értelemben, hogy megsértésük lényegében – mivel maguk is mérlegelés eredményei – automatikusan alaptörvény-ellenesség megállapítására vezet [pl. a pártatlan bírósághoz való részjogosultság sérelme, amely megállapítása esetén nem igazolható].
- [51] Más részjogosítványok és nevesített alapjogok korlátozása azonban nem feltétlenül jelent abszolút értelemben alaptörvény-ellenességet [pl. a tárgyalás tartásához való jog, lásd 3027/2018. (II. 6.) AB határozat, Indokolás [33]–[50]]. A „tisztességes eljáráshoz való jog részét képező részjogosultságok [...] korlátozására az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésébe foglalt, szigorú követelményeket támasztó szükségességi-arányossági teszt alkalmazásával lehetőség van” [17/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [103]].
- [52] 4. Az Alkotmánybíróság először a tisztességes eljárás nevesített részjogosítványai, ezek közül elsőként az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében garantált pártatlan bírósághoz való jog állított sérelmét vizsgálta meg. Az indítványozók három ok miatt hivatkoztak e jog sérelmére: egyrészt azt állították, hogy az első fokon eljáró bírói tanács elnöke mintegy pótnyomozást folytatott a vád hiányosságainak a pótlására, másrészt sérelmezték, hogy bizonyítási indítványukat elutasította az elsőfokú bíróság, harmadrészt pedig az első fokon eljáró bírói tanács elnökének a tárgyaláson tanúsított megatartásából szerintük levonható volt az a következtetés, hogy a bíró a bűnösségüket vélelmezte. (Hasonló indokokkal kizárási kérelmet is benyújtottak a bíró ellen, ezt azonban elutasították, vö. másodfokú ítélet 101–103. oldalai.)
- [53] 4.1. A pártatlan bírósághoz való jog a tisztességes eljárás nevesített részjogosítványa az Alaptörvényben, amely esszenciális és egyben abszolút követelmény: szükségességi-arányossági tesztnek nem vethető alá, korlátozása nem igazolható. Korlátozása esetében a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét meg kell állapítani.
- [54] Az Alkotmánybíróság korábban már számos döntésében foglalkozott e joggal, gyakorlatát legutóbb a következőképpen foglalta össze: „[a] pártatlan bírósághoz való alkotmányos alapjog – az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alapján is – az eljárás alá vont személy iránti előítélet-mentesség és elfogulatlanság követelményét támasztja a bírósággal szemben. Ez egyrészt magával a bíróval, a bíró magatartásával, hozzáállásával szembeni elvárás, másrészt az eljárás szabályozásával kapcsolatos objektív követelmény: el kell kerülni minden olyan helyzetet, amely jogos kétséget kelt a bíró pártatlansága tekintetében (ABH 1995, 346, 347.). A pártatlanság kérdését objektív és szubjektív nézőpontból egyaránt vizsgálni kell. A pártatlanság egyrészt azt a követelményt támasztja, hogy a bíróság tagjai személyes előítéletektől mentesek legyenek, másrészt – objektív nézőpontból vizsgálva – megvan-e a pártatlanság megfelelő látszata [vö. 67/1995. (XII. 7.) AB határozat, ABH 1995, 346.; 32/2002. (VI. 4.) AB határozat, ABH 2002, 153.; 17/2001. (VI. 1.) AB határozat, ABH 2001, 222.]” [3109/2013. (V. 17.) AB végzés, Indokolás [7], 3343/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [19]]. A 14/2002. (III. 20.) AB határozat értelmében a szubjektív nézőpont az eljáró bíró személyes magatartásának, hozzáállásának a vizsgálatát jelenti, például azt, hogy volt-e az eljárás során olyan megnyilvánulása, amelyből a pártatlanságának hiányára lehet következtetni. Az objektív nézőpont pedig a bíró személyes magatartásától független körülmények értékelését jelenti, e körben azt kell vizsgálni, hogy fennáll-e jogos, indokolt, objektíve igazolható oka a pártatlanság hiányának a feltételezésére. Az EJEB-nek az objektív teszttel kapcsolatos gyakorlata szerint pl. az ún. funkcióhalmazódás – vagyis azon eset, amikor a bíró ítélezésen kívüli, a vizsgálattal vagy a váddal kapcsolatos feladatokat is ellát – jogos kételyeket ébreszthet a pártatlanságával kapcsolatban. A vád és az ítélezés feladatainak egy eljárás során azonos személy által történő ellátása tehát önmagában alkalmas a bíró pártatlanságának megkérdőjelezésére. Az Alkotmánybíróság kimondta: „[a] közbírói és a bírói szerep összemosása,

a bíróságnak a vád oldalán történő beavatkozása az eljárásba, a szabályozás lényegéből fakadóan alkalmas lehet arra, hogy kételyeket ébresszen a bíróság pártatlansága tekintetében” [14/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 101, 109.].

- [55] Összefoglalva: A pártatlanság követelménye azt az elvárást támasztja a bíróval szemben, hogy döntését kizárólag objektív tényekre alapítsa, és ne engedje, hogy bármely más, e tényeken kívüli körülmények az ítélkező tevékenységét befolyásolják, tehát, hogy „a megítélendő ügy tekintetében ne rendelkezék előítéletekkel, másfelől pedig az ügyben szereplő egyik fél javára, avagy hátrányára se legyen elfogult” {3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [21]}. Továbbá az eljárásnak olyannak kell lennie, amely a pártatlan, elfogultságmentes ítélkezés tényét közvetíti az eljárás résztvevői és a társadalom felé.
- [56] Az alkotmánybíróági vizsgálat jellegét érintően pedig emlékeztetni kell arra, hogy azokban az ügyekben, amelyekben kétség támad a bíró pártatlansága tekintetében, az eljárás alá vont személy kétele fontos ugyan, de a döntő jelentőségű körülmény mégis az, hogy ez a kétség objektív szempontokkal igazolható-e {34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [32]; 3038/2017. (III. 7.) AB végzés, Indokolás [24]–[25]; 3185/2017. (VII. 14.) AB végzés, Indokolás [21]–[22]; legutóbb: 3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [21]}. A „pártatlanságot csak akkor lehet megalapozottan kétségbe vonni, ha a pártatlanság hiányának kézzelfogható jelei merülnének fel az eljárás során” {3243/2017. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [30]}.
- [57] 4.2. A vizsgált ügyben előterjesztett alkotmányjogi panasz alapvetően a pártatlan bírósághoz való jog szubjektív nézőpontját – az érintett bíró személyes viselkedését – érinti. Az indítványozók továbbá tartalmilag funkcióhalmozásra – a funkciómegosztás követelményének a sérelmére – is hivatkoztak, amikor azt állították, hogy az első fokon eljáró bírói tanács elnöke lényegében pótnyomozást folytatott.
- [58] Az Alkotmánybíróság az ügyben hozott bírósági döntések és a tárgyalási jegyzőkönyvek alapján alakította ki álláspontját az ügyben.
- [59] Megállapítható, hogy önmagában az elutasított bizonyítási indítványok számából nem vonható le következtetés arra vonatkozóan, hogy a bírónak volt-e személyes előítélete vagy elfogultsága az ügyben. A bíróság érdemben foglalkozott minden bizonyítási indítvánnyal és elutasítás esetében részletesen számot adott a mérlegelés folyamatáról és döntése pontos indokairól (lásd: a Budapest Környéki Törvényszék 8.B.101/2010/1010. számú elsőfokú ítéletének 877–894. oldalai). Másrészt semmilyen más objektív körülmény nem utal arra, hogy a bíró egy előzetesen megfogalmazott prekoncepció alapján járt volna el, és az üggyel kapcsolatban már az eljárás elején kialakított meggyőződését kívánta volna igazolni, avagy személyes előítélet, az eljárás résztvevőivel kapcsolatos szimpátia vagy antipátia befolyásolta volna a döntését.
- [60] A funkciómegosztás követelményével kapcsolatos indítványozói hivatkozással összefüggésben az Alkotmánybíróság a következőkre utal. A vád és az ítélkezés feladatainak egy eljáráson belül azonos személy által történő ellátásáról a vizsgált eljárásban nem volt szó, az a tény pedig, hogy az elsőfokú bíróság élt a bizonyítás hivatalból való elrendelésének a lehetőségével, nem jelenti azt, hogy a pártatlanságát megkérdőjelező funkcióhalmozás állt volna elő.
- [61] A büntetőeljárásnak esszenciális eleme a valóság kiderítésének – a valósághű tényállás megállapításának – az igénye. Az objektív, materiális igazság felderítésére való törekvés nem jelenti azt, hogy a bíró átvenné a vádképviselőt, tehát, hogy a vádló és az ítélkező funkció egybeolvadna. Megfelelő garanciák mellett az aktívabb bírói közreműködésre épülő eljárási rendszer éppúgy alkotmányos lehet, mint a bírónak a vád bizonyításában passzívabb szerepet szánó szabályozás. A 3242/2012. (IX. 28.) AB határozat a Be.-nek a bíró által hivatalból elrendelt bizonyításra vonatkozó szabályai alkotmányosságát vizsgálva rámutatott: „[a] bíró által elrendelt bizonyítás tehát a tényállás maradéktalan felderítését, azaz a büntetőjogi felelősség felőli megalapozott döntéshez szükséges adatok hiánytalan megállapítását célozza. A tényállás felderítése azonban nem azonos a bűnösség szükségzerű bizonyításával. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy a bíró által – indítvány hiányában, tehát hivatalból történő – bizonyítás éppúgy vezethet a terhelt ártatlanságát, azaz a védekezést alátámasztó bizonyíték beszerzésére, mint a vád igazolásához. [...] A bizonyítékok e láncolatában a bíró által elrendelt, önmagában a vádat alátámasztani látszó bizonyítás szükségessé teheti egy újabb bizonyítási eszköz igénybevételét, amely – megfordítva a bizonyítási eljárás irányát – immár a védelem pozícióját erősíti. [...] A vizsgált szabály a tényállás teljes körű felderítését, ezen keresztül pedig a megalapozott bírói döntést, azaz az objektív igazság megállapítására irányuló törekvést segíti” (Indokolás [26]–[28]). Az Alkotmánybíróság ezért idézett döntésében megállapította, hogy a Be. azon rendelkezése, amely a bíró számára lehetővé teszi a bizonyítás hivatalból – azaz erre irányuló vádlói, avagy védői indítvány hiányában – történő elrendelését, nem sérti a tisztességes

eljáráshoz és a védelemhez való jogot, nem ellentétes a funkciómegosztás elvével, a vád és a védelem közötti egyensúlyt nem érinti (Indokolás [30]).

- [62] Az indítványozók a bíróság által hivatalból elrendelt bizonyítások miatt látták megállapíthatónak az eljárási pártatlanságának a hiányát. Az Alkotmánybíróság azonban arra a megállapításra jutott, hogy a bírói aktivitás a konkrét ügyben nem vezetett az alkotmányjogi értelemben vett funkciómegosztás követelményének a sérelméhez: a tényállás minél teljesebb körű felderítését, és ezen keresztül a megalapozott bírói döntést, azaz az objektív igazság megállapítására irányuló törekvést tükrözte. Megjegyzendő: e kérdéssel az indítványozók fellebbezése nyomán a másodfokú bíróság is foglalkozott, és azt a bizonyítékot – a titkos adatszerzés eredményét –, amelyet az elsőfokú bíróság nem csupán hivatalból, de az ügyészi döntést felülbírálvá szerzett be hivatalból, kirekesztette az értékelési körből (lásd: a másodfokú ítélet 114–115. oldalai). Az objektív szempontokkal igazolható pártatlanság sem magát az eljárást, sem az ügy megítélését vagy a feleket illetően nem vált kétségesse, ezért a pártatlan bírósághoz való jog mint a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog részjogosítványának a sérelme nem állapítható meg.
- [63] 5. Az indítványozók álláspontja az, hogy mivel az ügy kiemelt jelentőségűnek számított (Be. 554. §), így az eljárás soronkívüliségére irányadó szabályokat kellett alkalmazni, ennek ellenére az eljárás mégis elhúzódott, ami sértette az észszerű határidőn belül történő elbíráláshoz való jogukat, amely az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében garantált tisztességes eljárás nevesített részjogosítványa.
- [64] Az eljárás tényeit tekintve megállapítható, hogy az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló büntetőeljárás 2009. augusztus 21. napján indult – amikor az indítványozókkal a gyanúsítás közlése megtörtént –, és a Kúria 2016. január 12-én meghozott harmadfokú végzésével fejeződött be, amelyet az indítványozóknak 2016. március 2-án, illetve április 12-én kézbesítettek. Azért e két időpont jelentős, mert alkotmányjogi szempontból az észszerű idő követelménye a gyanúsítás közlése és a jogerős döntés kézbesítés közötti idő vonatkozásában vizsgálandó (lásd: 3342/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [25], 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [102]). Az eljárás időtartama ennek alapján néhány nappal meghaladta a hat év hat hónapos időtartamot.
- [65] Az indítványozók az eljárás objektív hosszát is sérelmezték, konkrét kifogásként pedig azt hozták fel, hogy az elsőfokú eljárásban terjedelmes bizonyítás folyt, illetve eljárási hiba miatt több tárgyalási napot meg kellett ismételni. Ezenkívül szerintük az elsőfokú ítélet kihirdetése és írásba foglalása közötti egy éves időszak indokolatlanul hosszú volt, valamint a másod- és harmadfokú eljárásban a tárgyalás határnapjának kitűzésével törvényt sértően késlekedett a bíróság.
- [66] 5.1. Az Alaptörvény a XXVIII. cikk (1) bekezdésben rögzíti az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményét is. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséhez kapcsolódó határozataiban megállapította, hogy az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jog a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjog egyik részjogosítványa, következésképpen tehát e jog sérelmére alkotmányjogi panasz alapítható.
- [67] Alapvetően „az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre arra, hogy egy adott bírósági eljárás jelentős elhúzódásából eredő következményeket enyhítse vagy orvosolja. Az Alkotmánybíróság az Abtv. 27. §-a szerinti panasz esetén csupán az indítványban támadott bírósági ítélet megsemmisítése felől rendelkezhet (amennyiben az Alkotmánybíróság a jelen ügyben támadott ítéleteket megsemmisítené, a bírósági eljárás újra kezdetét venné, tehát a per csak tovább húzódná)” {3237/2012. (IX. 28.) AB végzés, Indokolás [8]; vö.: 3174/2013. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [18], [20]; 3115/2013. (VI. 4.) AB határozat, Indokolás [28]–[30]; 3196/2013. (X. 22.) AB végzés, Indokolás [38]; 3236/2013. (XII. 21.) AB végzés, Indokolás [42]–[44]; lásd koncepcionális jelleggel: 3024/2016. (II. 23.) AB határozat, Indokolás [14]–[21]; 2/2017. (II. 10.) AB határozat, Indokolás [51]–[54]; lásd még: 3078/2016. (IV. 18.) AB végzés, Indokolás [21]; 3113/2016. (VI. 3.) AB végzés, Indokolás [16]–[20]; 3249/2016. (XI. 28.) AB végzés, Indokolás [19]; 3004/2017. (II. 1.) AB végzés, Indokolás [21]; 3094/2017. (IV. 28.) AB végzés, Indokolás [14]; 3091/2017. (IV. 28.) AB végzés, Indokolás [42]; 3158/2017. (VI. 21.) AB végzés, Indokolás [21]; 3194/2017. (VII. 21.) AB végzés, Indokolás [24]–[27]; 3209/2017. (IX. 13.) AB határozat, Indokolás [35]; 3301/2017. (XI. 20.) AB végzés, Indokolás [13]; 3294/2017. (XI. 20.) AB végzés, Indokolás [18]; 3073/2018. (II. 26.) AB végzés, Indokolás [27]; 3249/2018. (VII. 11.) AB végzés, Indokolás [13]}. Az eljárás elhúzódásából származó igényét az indítványozó ennek következtében csak egyéb jogi úton – elsősorban polgári perben – tudja érvényesíteni.

- [68] Ettől eltérő megközelítés alkalmazandó mindazonáltal büntetőügyekben, mivel a büntetőügyben eljáró bíróságnak lehetősége van arra, hogy a büntetőeljárás elhúzódásából származó sérelmet orvosolja: az elhúzódó eljárás miatt bekövetkező alaptörvény-ellenesség orvosolható a büntetéskiszabás során.
- [69] Az Alkotmánybíróság ezért a 2/2017. (II. 10.) AB határozatában (a továbbiakban: Abh.) meghatározta az észszerű határidőn belüli elbírálás követelményének megítéléséhez szükséges alkotmányos szempontokat (Indokolás [82]), és alkotmányos követelményként kimondta, hogy amennyiben a bíróság a terhelttel szemben kiszabott büntetést vagy intézkedést kifejezetten az eljárás elhúzódására tekintettel enyhíti, ennek indokait az ítélet indokolásában részletesen ki kell fejtenie. E döntés alapján elsősorban akkor merülhet fel, hogy a büntetőeljárás időtartama sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését, ha „abban az eljáró bíróságoknak felróható indokolatlan tétlenségi időszakok tapasztalhatók és a büntetőper kirívó hosszát az ügy bonyolultsága sem indokolja” (Abh., Indokolás [82]). Ezzel összhangban a 3342/2017. (XII. 20.) AB határozat is megerősítette, hogy „[a]z időmúlás nem azonosítható maradéktalanul az eljárás elhúzódása miatt eltelt idővel, mely utóbbi a bíróság inaktivitását is jelenti” (Indokolás [25]). Az Abh. alapján azonban kivételes esetben részletes vizsgálat nélkül is megállapítható a büntetőeljárás alkotmányjogi értelemben vett elhúzódása, ha „a büntetőeljárás abszolút hossza önmagában meghaladta azt az időtartamot, amely az észszerű határidőn belüli elbírálás szempontjából elfogadhatónak tekinthető” (Indokolás [103]).
- [70] 5.2. Az Alkotmánybíróság eddig két esetben állapította meg, hogy az eljárás abszolút hossza önmagában meghaladta azt az időtartamot, amely az észszerű határidőn belüli elbírálás szempontjából elfogadhatónak tekinthető: a 3024/2016. (II. 23.) AB határozat alapjául szolgáló ügyben egy ingatlanra vonatkozó többlethasználati díj megfizetése iránti polgári per tartott összességében tizenhét évig; az Abh. esetében pedig ilyennek tekintette az Alkotmánybíróság azt a büntetőeljárást, amelyben az indítványozó gyanúsítottként történő kihallgatásától az eljárás befejezéséig tíz év és két hónap telt el (Indokolás [102]–[103]). Nem minősült az eljárás észszerű időn belül történő befejezéséhez való jog sérelmének az az eset, amikor a nyomozás megkezdése és a jogerős ítélet meghozatala között néhány nap híján hét év telt el (3342/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [25]). Jelen ügyben az eljárás hozzávetőlegesen hat év hat hónapig tartott, ez az eljárási időtartam tehát önmagában még nem sérti az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogot. Az eljárás abszolút hossza alapján a büntetőeljárás elhúzódása nem állapítható meg.
- [71] Egy abszolút értelemben hosszú időtartamúnak nem tekinthető büntetőeljárás is lehet azonban – amint az fentebb említésre került – elhúzódó. Ehhez részletesebb, a konkrét eljárás körülményeit, az egyes eljárási szakaszokat, eljárási cselekményeket is figyelembe vevő mérlegelésre van szükség. A vizsgálat mellőzhető, ha maga a bíróság értékeli enyhítő körülményként nem csupán az időmúlást – a bűncselekmény elkövetésétől eltelt hosszabb időt – mint objektív szempontot, hanem a bírósági eljárás terheltnek fel nem róható elhúzódását is.
- [72] A vizsgált ügyben lefolytatott büntetőeljárás bonyolultnak tekinthető az ügy tárgyi súlya, a szerteágazó és a nyomozás során széles körben, valamint a tárgyaláson is lefolytatott bizonyítási eljárás miatt is. Az ügyben eljáró elsőfokú bíróság a négy terhelt tekintetében 12 bűncselekményi tényállást rögzített, a bizonyítás során közel 170 tárgyalási napot tartott, amelyen 202 tanút és 44 szakértőt hallgatott meg, továbbá közel 400 tárgyi bizonyítékot megvizsgált. A tanúk és a szakértők közül néhányat többször is visszaidézett. A nyomozati iratok 114 kötetet és 32 854 oldalt, az elsőfokú bírósági iratok 11 kötetben 1010 sorszámozott iratot, összesen több ezer oldalt tesznek ki. Az elsőfokú ítélet önmagában 894 oldal. A másodfokú bíróság öt tárgyalási napot tartott és a másodfokú ítéletet 208 oldalban rögzítette. A Kúria 2016. január 12. napján tartott nyilvános ülésén kelt harmadfokú végzése 36 oldalas.
- [73] Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza, hogy a szükséges bizonyítás irányának és terjedelmének a meghatározása a bíróság szakmai kompetenciája körébe tartozó, alkotmányjogi szempontból nem felülvizsgálható kérdés. Az eljárás elhúzódásának megállapítására alapvetően az eljáró bíróságoknak felróható indokolatlan tétlenségi időszakok detektálása vezethet, nem pedig – az indítványozó megítélése szerinti – túlzott aktivitása. Emellett a kizárt védő részvételével tartott tárgyalási napokon felvett bizonyítás megismétlése, illetve a tárgyalás bizonyos szakaszának eljárási szabálytalanságok miatti megismétlése nem cáfolja a bíróságnak a vád észszerű határidőn belüli elbírálására irányuló törekvését. A megismétlés oka a bíróság által elkövetett eljárási hibák kijavítása, célja pedig kifejezetten a tisztességes eljárás biztosítása a vádlottak számára.
- [74] Az elsőfokú bíróság 2013. augusztus 6-án hirdetett ítéletet, ennek írásba foglalására közel egy év múlva került sor (az egyik indítványozó utal rá, hogy az ítéletet 2014. július 23-án kézbesítették számára, és az elsőfokú tanács elnöke ellen fegyelmi eljárás is indult az írásba foglalás elhúzódása miatt). A másodfokú bíróság

2015. április 15-én tartotta az első tárgyalást, és május 8-án hirdetett ítéletet. A Kúria pedig 2016. január 12-én tárgyalta az ügyet és aznap hozott végzésével zárta le véglegesen a büntetőeljárást.

- [75] A vázolt időpontok alapján – figyelembe véve a fellebbezési határidőket és az ítélezési szüneteket is – csak az elsőfokú ítélet írásba foglalásának hosszával kapcsolatban vethető fel az eljárás elhúzódását eredményező „bíróági inaktivitás”.
- [76] Ezzel azonban a másodfokú bíróság foglalkozott, amikor ítéletében megállapította, hogy „az enyhítő körülmények körében nem hagyható figyelmen kívül a cselekmény elkövetése óta bekövetkezett, jelentős időmúlás, az eljárás vádlottaknak fel nem róható okokból történő elhúzódása sem” (lásd: a másodfokú ítélet 205. oldala). (A Kúria harmadfokú végzése szerint az „eljárás bíróságok a büntetés kiszabásánál irányadó körülményeket hiánytalanul feltárták és azokat súlyuknak megfelelően értékelték”, 34. oldal.) Az ítélet indokolásának e megfogalmazásából egyértelműen kitűnik, hogy a bíróság nem pusztán az időmúlást, hanem az eljárás elhúzódásáért fennálló felelősséget is értékelte, hiszen megállapította, hogy az a terhelteknek nem róható fel. Nem került részletesen bemutatásra, hogy mely körülmények indították a bíróságot a fenti megállapításra, ugyanakkor a szöveg kontextusa alapján – a bíróság kifejezetten azt követően hivatkozik erre, hogy megállapítja, a „bünteteskiszabási körülményeket az elsőfokú bíróság jórészt helyesen sorolta fel, azok érdemben csak a megváltoztatott minősítésre figyelemmel szorulnak kiegészítésre” – megállapítható, hogy csak az elsőfokú ítélet kihirdetését követő események értékeléséről lehet szó. Az Abh. szerint „az elhúzódó büntetőeljárás miatt bekövetkező alaptörvény-ellenesség orvosolható a bünteteskiszabás során. Amennyiben az ítélet indokolásából megállapítható, hogy a bíróság az eljárás elhúzódására tekintettel a terhelteket a büntetés kiszabása során valamilyen »kedvezményben részesítette«, vagyis az időmúlásra, az eljárás elhúzódására tekintettel enyhébb büntetést szabott ki, vagy a büntetés helyett intézkedést alkalmazott, akkor a terhelteket az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz való jogának a megsértésére a továbbiakban megalapozottan nem hivatkozhat” (Indokolás [88]). Az ítélet nem tartalmaz utalást arra, hogy a bíróság az eljárás elhúzódására tekintettel a terhelteket a büntetés kiszabása során kompenzációként kedvezményben részesítette volna, a vádlottakat tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték. Az eljárás elhúzódásának nem is automatikus következménye a kompenzáció (pl. a büntetés enyhítése). A bünteteskiszabási körülmények között értékelendő, de azok által akár felül is írható szempontról van szó. Az eljárás elhúzódása az ügy érdemi elbírálására nem hatott ki, és az Alkotmánybíróságnak nincs eszköze arra, hogy az eljárás elhúzódását orvosolja.
- [77] A kifejtettek alapján az észszerű határidőn belül történő elbíráláshoz való jog mint a tisztességes bíróági eljáráshoz való jog részjogosítványának a sérelme nem állapítható meg.
- [78] 6. Az indítványozók álláspontja szerint az ártatlanság véelmét [Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdés] a nyomozás és a bírósági eljárás során is megsértették. A nyomozó hatóság a gyanúsítás közzélése előtt tartott sajtótájékoztató során tett kijelentéseivel, a bíróság pedig a túlzott biztonsági intézkedések foganatosításával, prejudikálással, illetve a Kúria az indítványozók előzetes letartóztatásáról szóló elvi határozatában foglalt indokolásával.
- [79] 6.1. Az ártatlanság véelme az Alaptörvényben önállóan nevesített alapjog, de „büntetőeljárás garanciaként a tisztességes eljáráshoz való jog egyik eleme” {3313/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [42]}. Az Alkotmánybíróság több határozatában rögzítette, hogy az ártatlanság véelméből a büntetőjogi felelősségről való döntésre jogosult számára irányadó alkotmányos követelmény elsősorban abban ragadható meg, hogy a felelősség tisztázását szolgáló eljárás során elfogulatlanul, pártatlanul járjon el, bizonyítási kötelezettségét megalapozottan teljesítse, továbbá ne prejudikáljon. E követelményrendszer egyúttal garanciális jelentőségű akadályát képezi annak, hogy az eljárás alá vont személy a felelősség megállapításával járó hátrányos jogkövetkezményeket a felelősségének megállapítása nélkül szenvedje el {26/B/1998. AB határozat, ABH 2003, 1202, 1206.; megerősítve: 30/2014. (IX. 30.) AB határozat, Indokolás [56], 3258/2015. (XII. 22.) AB határozat, Indokolás [34]}. Az ártatlanság véelmének mint alkotmányos rangra emelt alapelvnek a tartalma az a védelem, amely a bűnösség megállapítása, továbbá a bűnösség megállapításához kapcsolódó jogkövetkezmények tekintetében érvényesül. Az ártatlanság véelme a felelősség kérdésében hozandó döntés folyamatán túl elsősorban azt a jogsérelmet hivatott megakadályozni, amelyet a törvénynek megfelelően lefolytatott eljárás során megállapított felelősség hiányában alkalmazott és utóbb reparáció nélkül maradt joghátrányok okozhatnak {3087/2016. (V. 2.) AB határozat, Indokolás [33], 3243/2014. (X. 3.) AB határozat, Indokolás [22], 26/B/1998. AB határozat, ABH 1999, 647, 650.}.

- [80] Az EJEB az EJEE 6. cikk 2. bekezdésében foglalt, az ártatlanság védelmével összefüggő több határozatában foglalkozott a büntető ügyben eljáró hatóságok képviselőinek nyilatkozattételével. Az EJEB szerint nemcsak a büntetőjogi felelősségről döntésre jogosult személy, vagyis a bíró, hanem a hatóságok más képviselői tekintetében is elvárás, hogy a bűncselekménnyel vádolt személy jogerős elítélése előtt ne nyilvánítsanak olyan véleményt, amely az érintett bűnösségét kifejezetten állítja. Az ártatlanság védelmének megsértésével kapcsolatos kijelentések vizsgálata során ugyanis határozottan meg kell különböztetni az állami szerv képviselőjének azon nyilatkozatát, amely pusztán arra vonatkozik, hogy az érintett személy bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható, attól az egyértelmű állítástól, amely a jogerős elítélés hiányában azt tartalmazza, hogy ez a személy követte el a szóban forgó bűncselekményt (*Fatullayev kontra Azerbajdzsán*, 40984/07, 2010. április 22., 160. pont). Az EJEB ezért következetesen hangsúlyozza annak fontosságát, hogy az állami szervek képviselőinek a még jogerősen el nem ítélt személy bűnösségével kapcsolatos kijelentéseiket meg kell válogatniuk (*Khuzhin és mások kontra Oroszország*, 13470/02, 2008. október 23., 94. pont). Kizárólag a kifogásolt kijelentés konkrét körülményeinek ismeretében lehet megítélni azt, hogy az állami szerv képviselőjének a nyilatkozata megsértette-e az ártatlanság védelmét (*Butkevicius kontra Litvánia*, 48297/99, 2002. március 26., 49. pont).
- [81] 6.2. Az indítványozók szerint elfogásuk napján, még a gyanúsítottként történő kihallgatás előtt a nyomozó hatóság sajtótájékoztatót tartott, amely arról szólt, hogy a bűncselekményeket ők követték el és ezzel megsértették az ártatlanság védelmét. A sajtótájékoztatón elhangzott konkrét kijelentést azonban pontosan nem jelölték meg és a sérelem alkotmányjogi indokait sem fejtették ki. Ennek következtében az Alkotmánybíróság ezt az indítványi elemet – mivel az a határozott kérelem követelményének nem felel meg – érdemben nem tudta vizsgálni.
- [82] 6.3. Az Alkotmánybíróság korábban már foglalkozott a büntetőeljárás ideje alatt alkalmazott biztonsági intézkedések és az ártatlanság védelmének összefüggésével [3313/2017. (XI. 30.) AB határozat, Indokolás [33]–[46]]. Megállapította, hogy a kényszerítő intézkedések – pl. előzetes letartóztatás – alkalmazása önmagában nem sérti az ártatlanság védelmét. Ugyanakkor a határozat – utalva az EJEB gyakorlatára és a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló 2016/343/EU parlamenti és tanácsi irányelvre – arra is rávilágított, hogy a vádlottról a nyilvánosság felé közvetített kép (pl. bilincs, vezetősár, rabruha) nem irányulhat kifejezetten arra, hogy már a döntés meghozatala előtt a bűnösségét sugallja.
- [83] A jelen ügyben köztudomású tény volt az indítványozók előzetes letartóztatásba helyezése, és az általuk sérelmezett biztonsági intézkedések (bilincs, vezetősár) közvetlenül e ténnyel voltak összefüggésben. Nem állapítható meg az Alkotmánybíróság megítélése szerint, hogy a hatóságok intézkedésére azért került volna sor, hogy az indítványozókat – az ártatlanság védelmét megsértve – bűnösnek mutassák be a tárgyalótermi avagy a szélesebb nyilvánosság előtt.
- [84] 6.4. Az indítványozók arra vonatkozó hivatkozása, hogy a bíróság kezdettől fogva bűnösségüket vélelmezte, szoros összefüggésben áll a pártatlan bírósághoz való joggal. A pártatlan bírósághoz való jog ugyanis – amint az fentebb kifejtésre került – azt az elvárást támasztja a bíróval szemben, hogy döntését kizárólag objektív tényekre alapítsa, és ne engedje, hogy bármely más, e tényeken kívüli körülmények az ítélkező tevékenységét befolyásolják, tehát, hogy „a megítélendő ügy tekintetében ne rendelkeznek előítéletekkel, másfelől pedig az ügyben szereplő egyik fél javára, avagy hátrányára se legyen elfogult” [3080/2018. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [21]]. Az ártatlanság védelme pedig azt jelenti, hogy a felelősség tisztázását szolgáló eljárás során bíró „a büntető felelősség elbírálása során a döntésre jogosított elfogulatlan, pártatlan hozzáállást tanúsítson, továbbá a döntésre megalapozott bizonyítással, a prejudikáció tilalmának sérelme nélkül kerüljön sor” [3367/2017. (XII. 22.) AB végzés, Indokolás [21]; lásd hasonlóan: 3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [47]]. A prejudikáció tilalma és a megalapozott bizonyítás kötelezettsége tehát az ártatlanság védelmének a központi eleme, az elfogulatlanság pedig a pártatlan bírósághoz való jogé, de az említett követelmények teljes elhatárolása nem lehetséges. [Ezt támasztja alá az is, hogy a 3080/2018. (III. 5.) AB határozatban az Alkotmánybíróság is együttesen, egymásra tekintettel vizsgálta az említett jogok esetleges sérelmét (Indokolás [21])]. Az ártatlanság védelme érvényesülésének a vizsgálata során is irányadó tehát, hogy az eljárás alá vont személy kételye fontos ugyan, de a döntő jelentőségű körülmény az, hogy ez a kétely objektív szempontokkal igazolható-e.
- [85] Az indítványozók által tett állítás az Alkotmánybíróság megítélése szerint valójában az érdemi döntés kritikájaként minősíthető olyan feltevés, amelyet objektív szempontok nem támasztanak alá. A bíróság a döntéshozatal

megelőzően nem tett semmilyen, a vádlottak bűnösségére vonatkozó előzetes, prejudikációra utaló nyilatkozatot, és az eljárásból – figyelemmel az elrendelt bizonyítások nagy számára is – egyébként sem vonható le az a következtetés, hogy a bíróság a tények ismerete nélkül, előzetesen foglalt volna állást a büntetőjogi felelősség kérdésében. A bírósági eljárás a tényállás minél teljesebb körű, minden részletre kiterjedő felderítését (az elsőfokú bíróság közel 170 tárgyalási napot tartott az ügyben és rendkívüli részletességgel indokolta az ítélet megállapításait), és ezen keresztül a megalapozott bírói döntést, azaz az objektív igazság megállapítására irányuló alapvető törekvést tükrözte.

- [86] 6.5. Az indítványozók szerint a Kúria 1/2014. büntető elvi határozata, amely az előzetes letartóztatás meghosszabbításával kapcsolatban született, ugyancsak sérti az ártatlanság vélelmét. Az elvi határozat szerint a bűnismétlés veszélyét mint a további előzetes letartóztatás okát megalapozza az a tény, hogy a terheltek közel másfél éven át követték el a törvényi egységbe foglalható ölési cselekményeiket (1/2014. büntető elvi határozat B.1.II. pont).
- [87] Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már rögzítette, hogy a büntetőeljárás kényszerintézkedések mint az őrizetbe vétel vagy az előzetes letartóztatás – noha azok bírósági ítélet nélkül is a szabadság ideiglenes megvonásával járnak – nem tekinthetők az ártatlanság vélelme megsértésének, hanem meghatározott intézkedések alapján történő közérdekű óvintézkedésnek {3017/2016. (II. 2.) AB határozat, Indokolás [48], 26/B/1998. AB határozat, ABH 1999, 647, 650; 183/B/1992. AB határozat ABH 1995, 598, 602.} Az előzetes letartóztatást meghosszabbító határozatok indokolása ennek következtében nem alapozza meg az ártatlanság vélelmének sérelmét.
- [88] Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az indítványozónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdése vonatkozásában előterjesztett panaszát nem találta megalapozottnak.
- [89] 7. Az indítványozók az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésének (a tisztességes eljáráshoz való jog garanciájának minősülő, de önálló alapjogként szabályozott védelemhez való jognak) a sérelmére több okból is hivatkoztak.
- [90] 7.1. Elsődlegesen abban az összefüggésben, hogy a gyanúsítás közlését követően törvényes jogaikra nem figyelmeztették őket, és védő nélkül kezdték meg a kihallgatást, illetve azért is, mert úgy vélik, kirendelt védőjük nem végzett megfelelő munkát.
- [91] A védelemhez való jog sérelme a panasz kapcsán felvethető, ugyanis az Alkotmánybíróság 8/2013. (III. 1.) AB határozatának rendelkező részében kimondta: „az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdéséből fakadó alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 48. § (1) bekezdésének alkalmazásakor a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni. Ilyen értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítékként nem értékelhető.” Az Alkotmánybíróság megvizsgálta, hogy a jelen ügy tárgyát képező eljárás ennek az alkotmányos követelménynek eleget tett-e. Ennek során az alkotmánybírósági eljárásnak jelen határozat Indokolásának IV.1. (Indokolás [32]–[38]) pontjában részletezett korlátaira tekintettel járt el: annak megállapítása érdekében, hogy alapvető jog korlátozására került-e sor, elengedhetetlen volt az ügy tényeinek a figyelembevétele, ez azonban nem jelenti azt, hogy az Alkotmánybíróság a bíróság által megállapított tényállást felülvizsgálta volna vagy a bizonyítékok újraértékelését végezte volna el. Az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy az indítványozók által állított tényeket a rendelkezésre álló iratok alátámasztják-e, tehát hogy felmerülhet-e egyáltalán az állított alapjogsérelem.
- [92] Az Alkotmánybíróság rendelkezésére bocsátott nyomozati iratok szerint mindkét indítványozó esetében – a törvényes jogaira történt figyelmeztetés után – védő jelenléte nélkül kezdték meg az első gyanúsított kihallgatást. Az egyik indítványozó azonban az ügy érdemét érintő nyilatkozatot ekkor nem tett. A következő kihallgatástól kezdődően pedig már jelen volt védő (lásd: a nyomozati iratok 43. kötete). Megállapítható ezért, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében elismert védelemhez való jogot – azt, hogy „a bűnügyben eljáró hatóságok igazolható módon biztosítsák annak lehetőségét, hogy a terhelt kihallgatásán az érdekében kirendelt védő jelen lehessen, és a terhelttel a kapcsolatot felvehesse, valamint az eljárási törvényben biztosított egyéb jogait gyakorolhassa” {8/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [38]} – a vizsgált esetben nem korlátozták. Az indítványozó által állított tényeket az iratok nem igazolták vissza.

- [93] A másik indítványozó esetében pedig az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésébe foglalt védelemhez való jog sérelme azért nem merülhet fel, mert az indítványozó a 2009. szeptember 15-én kelt jegyzőkönyv tanúsága szerint (lásd: a nyomozati iratok 45. kötete) a vitatott – védő jelenléte nélkül tett – első vallomását immár védő jelenlétében feltett kérdésre válaszolva kifejezetten fenntartotta. Mindezek alapján az eljárási garancia mellőzése a védelemhez való jog, illetve a büntetőeljárás tisztességtelenségének megállapítására és a bírósági ítélet megsemmisítésére nem vezethet.
- [94] Annak vizsgálata pedig, hogy a kirendelt védő milyen színvonalú munkát végzett a büntetőeljárásban, nem az Alkotmánybíróság feladata.
- [95] 7.2. Az egyik indítványozó kifogásolja mindezek mellett, hogy az elsőfokú bíróság ítéletének indokolásában támaszkodott az egyik tanú más büntetőeljárásban tett olyan, rá nézve terhelő tanúvallomására, amelyet az ítélet kihirdetése és írásba foglalása közötti időben küldött meg számára az ügyészség. Az ominózus vallomás az elsőfokú eljárás iratai között szerepelt, arról azonban az indítványozó csak a harmadfokú eljárást követően szerzett tudomást. Hiába kérte továbbá a másodfokú eljárásban a szóban forgó nyomozás teljes iratanyagának a beszerzését. Kifogásolták harmadrészt mindketten, hogy a másodfokú bíróság „rövid betekintésre” beszerezte egy másik, párhuzamos nyomozás iratait, azonban ezekbe a dokumentumokba ők nem tekinthettek be. Negyedrészt az indítványozók azt is állították, hogy az elsőfokú tanács elnöke „betekintett titkos minősítésű iratokba, amelyeket a védelem nem ismerhetett meg”, illetve a nyomozó hatóság olyan bizonyítékokat adott át a bíróságnak, amelyről a védelem nem szerzett tudomást. Ötödrészt az egyik indítványozó szerint sértette a védekezéshez való jogát az is, hogy csupán három napig tanulmányozhatta az iratokat a harmadfokú ülés előtt. Hatodrészt azt kifogásolta az egyik indítványozó, hogy a harmadfokú ülésen a bíróság nem tett eleget az iratismertetésre vonatkozó kérelmének.
- [96] Megjegyzi az Alkotmánybíróság, hogy az indítványozók az iratbetekintéssel összefüggésben részben a pártatlan bírósághoz való jogra hivatkoznak, mindazonáltal az iratbetekintéshez, a dokumentumok birtoklásához való jogot (amely az „eljárásban szereplő adatok és dokumentumok teljes megismerése és – megfelelő biztosítékok között – birtoklását” jelenti) az Alkotmánybíróság alapvetően a hatékony és megfelelő felkészülést biztosító védelemhez/védekezéshez való jog részeként és a fegyveregyenlőség garanciájaként kezeli {6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 96.; 3223/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [60]–[61]}. Amint azt a 15/2016. (IX. 21.) AB határozat is megfogalmazta: „[a] védelmet megillető jogok magukban foglalják az ügy megismerését és az ügy előbbre vitelét célzó jogokat is. Az ügy megismerését biztosító jogok közé tartozik a jog a hatósági határozatok, intézkedések megismerésére, az iratbetekintésre és a jelenléthez való jog is” (Indokolás [38]). Ezért jelen ügyben is ebben az összefüggésben vizsgálta az Alkotmánybíróság az indítványozók hivatkozásait. A pártatlan bírósághoz való joggal az állított sérelmek nem állnak összefüggésben.
- [97] Megvizsgálva az indítványozói kifogásokat, az Alkotmánybíróság egyrészt nem tartotta megállapíthatónak, hogy a bíróság elzárta volna az indítványozó elől egy olyan – az elsőfokú tárgyalás berekesztését követően érkezett – dokumentumot, amelyre egyébként az elítélést alapította: a) az indítványozó által hivatkozott tanúvallomás nem vitatottan az elsőfokú döntés meghozatalát – az ítélet kihirdetését – követően keletkezett, tehát az ítélet érdemére nem lehetett kihatással; b) a dokumentumról maga az indítványozó is úgy nyilatkozott, hogy az a bírósági aktában megtalálható volt, és nem merült fel, hogy az eljárás bármely szakaszában elutasították volna az iratbetekintési kérelmét; c) az elsőfokú ítélet indítványozó által megjelölt részeiben nem lelhető fel arra vonatkozó utalás, hogy a bíróság az indokolásban figyelembe vette volna a szóban forgó, másik ügyben keletkezett tanúvallomást.
- [98] Másrészt hangsúlyozni kell, hogy az iratmegismerés joga kifejezetten és kizárólagosan egy konkrét, folyamatban lévő [vagy adott esetben befejezett, lásd: 61/2009. (VI. 11.) AB határozat] ügy irataira vonatkozik. Egy másik ügy – jelen esetben egy másik nyomozás – iratainak a beszerzésére és az azokba való betekintésre irányuló kérelem viszont bizonyítási indítványnak minősül, és nem hozható összefüggésbe a tisztességes eljárás most vizsgált részjogosítványával.
- [99] Harmadrészt az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a kérelem harmadik, negyedik, ötödik és hatodik része nem felel meg határozottság követelményének a következők miatt.
- [100] Az indítványozók állították, azonban indokolással nem támasztották alá, hogy iratbetekintési joguk sérelmet szenvedett volna a párhuzamos nyomozás beszerzett iratainak a megismerését érintően: nem utaltak rá, hogy ezt kérték volna az eljárásban, és azt sem fejtették ki, hogy milyen összefüggés van az említett nyomozás és az ügyükben hozott döntés között, milyen sérelmet okozott számukra az iratmegismerés esetleges korlátozása.

- [101] Ehhez hasonlóan az indítvány nem tartalmaz konkrétumot azzal kapcsolatban, hogy ha az elsőfokú tanács elnöke valóban a védelem elől egyébként elzárt, minősített adatot ismert meg az eljárás során, ez milyen módon hatott ki az érdemi döntésre. A bírósági döntések egyike sem utal arra, hogy ilyen adat felhasználásra került volna.
- [102] Szintén nem határozott a kérelem abban a vonatkozásban, hogy a harmadfokú eljárással összefüggésben hivatkozott három napos irattanulmányozási idő miért és mennyiben akadályozta a harmadfokú bíróság előtti eljárásra való felkészülést, illetve, hogy milyen iratok megtekintését akadályozták. Hangsúlyozandó: a védelemre való felkészüléshez biztosított kellő idő követelménye [20/2005. (V. 26.) AB határozat, ABH 2005, 202, 227.] az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében garantált alapjog része, a szükséges idő azonban a konkrét eset körülményei (pl. a megismerési igénnyel érintett dokumentumok terjedelme) alapján minden ügyben mást és mást jelenthet. Ami az egyik ügyben kirívóan rövid időnek minősülhet, az egy másik ügyben a kellő idő követelményének sérelmét nem feltétlenül sérti. Konkrétumokat nem tartalmazó általános hivatkozások elbírálására nincs mód.
- [103] Végezetül az indítvány nem tartalmaz konkrétumokat arra nézve sem, hogy milyen iratok ismertetését kérte az indítványozó a harmadfokú ülésen. Megjegyzendő, hogy az ülésről készült jegyzőkönyv szerint a Kúria mint harmadfokú bíróság a nyomozati iratokból történő iratismertetésre vonatkozó kérelem teljesítését tagadta meg, amely a védelemhez való joggal nem hozható összefüggésbe.
- [104] 7.3. Az indítványozók kifogásolták, hogy kérésük ellenére nem lehettek jelen bizonyos eljárási cselekményeken (két bírói szemlén és egy tanúmeghallgatáson), mert azokról nem értesítették vagy eltávolították őket, vagy az azokon való részvételüket az előzetes fogvatartás helyszínének megválasztásával ellehetetlenítették.
- [105] Az Alkotmánybíróság azokat a rendelkezéseket, amelyek jogot biztosítanak a terhelt számára az eljárási cselekményeken való részvételre, úgy tekinti, hogy azok a védelemhez való jog érvényesülését hivatottak biztosítani, s e jog intézményvédelmi oldalához kapcsolódnak (302/B/2007. AB határozat, ABH 2007, 2171, 2174.).
- [106] Az indítványozók említett kifogásai a bírósági eljárás során is felmerültek, és azokkal kapcsolatban a másodfokú bíróság a következőket állapította meg: a tanúmeghallgatáson „a tanú személyi adatainak zártan történő kezelése miatt a Be. 304. § (5) bekezdésére figyelemmel a vádlottak és védők nem vehettek részt, így kifogásuk alaptalan.” Az egyik – az indítványozók által említett – bírósági szemlén az indítványozók valóban nem lehettek jelen, ugyanakkor a szemlével érintett „házba a bíróság tagjai nem jutottak be, így ez az eljárási cselekmény nem vezetett eredményre és olyan információt sem hordozott, mely az ügy érdemi megítélését befolyásolta volna, így az elsőfokú bíróság által elkövetett – a védelem által sérelmezett – relatív eljárási szabálysértés nem volt lényeges kihatással az eljárás lefolytatására.” A másik szemlével kapcsolatban pedig a bíróság azt állapította meg, hogy nem bírói, hanem a Be. 105. § (2) bekezdésének első mondatában szabályozott ún. szakértői szemléről volt szó, és „ez utóbbi olyan eljárási cselekmény, amely a bíróság, a vád, a védelem és a vádlott jelenléte nélkül zajlik és célja a szakértői véleményhez adatok megismerése” (lásd: a másodfokú ítélet 108. oldala).
- [107] Ebben az összefüggésben tekintve az indítványozói felvetésekre, az Alkotmánybíróság megítélése szerint a védelemhez való jog sérelme nem állapítható meg: az indítványozók két esetben jogszabályi rendelkezés alapján nem lehettek jelen a megjelölt eljárási cselekményeken, állításukkal szemben tehát nem a bíróság szubjektív mérlegelésen alapuló intézkedése akadályozta meg őket ebben; a harmadik esetben pedig az eljárási cselekmény nem vezetett eredményre, tehát annak a védekezéshez való jogra és az ügyben hozott ítélet tartalmára kihatása nem volt.
- [108] 7.4. Az egyik indítványozó állítása szerint a Kúria nyilvános ülésén korlátozták a szóbeli észrevételek tételéhez való jogát, ami szintén a védekezéshez való jogának a sérelmét valósította meg.
- [109] Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság a következőket állapította meg. A bíróság az ülés jegyzőkönyve szerint a védőbeszéd elhangzása után szót adott az indítványozónak, és az alkotmányjogi panasz lényege tulajdonképpen az, hogy ez nem a Be. 319. §-a szerinti „utolsó szó jogán” tett nyilatkozat volt, hanem a Be. 317. § (1) bekezdése szerinti észrevétel. A védelemhez való jog szempontjából mindazonáltal ennek nincs jelentősége: az indítványozó az ülésen kétséget kizáróan szólhatott, és szabadon elmondhatta mindazt, amit védekezése érdekében szükségesnek tartott a bíróság tudomására hozni. Alkotmányjogi szempontból nincs relevanciája annak, hogy a megszólalásra a Be. 317. §-a vagy 319. §-a alapján került sor. A védekezéshez való jog korlátozása az ügyben nem állapítható meg.

- [110] 7.5. Végezetül az indítványozók a védelemhez való jog sérelmeként értékelték, hogy a harmadfokú bíróság az egyik indítványozó védőjétől megvonta a szót perbeszéd közben.
- [111] Az Alkotmánybíróság korábbi döntésében már megállapította, hogy a védő perbeszéde, a „védőbeszéd a védelem egyik legfontosabb eszköze a büntetőeljárás során, melyben a védő az ítélet meghozatala előtt az eljárás eredményét összefoglalva összefüggően előadhatja azon tényeket és egyéb körülményeket, melyeket a védelem szempontjából fontosnak vél. A védő számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy mondandóját zavartalanul, folyamatosan adhassa elő, e jogát védi egyebek között a Be. 314. § (3) bekezdése, amennyiben kimondja, hogy »perbeszéd közben a szót nem lehet megvonni«” (459/B/1998. AB határozat, ABH 2003, 1060, 1061.). Ezzel összhangban a 3244/2018. (VII. 11.) AB határozat is emlékeztetett rá, hogy „[a] védelmet megillető jogok magukban foglalják az ügy megismerését és az ügy előbbre vitelét célzó jogokat is. [...] Az ügy előbbre vitelét szolgáló jogok közé tartozik [...] a perbeszéd megtartására való jog {15/2016. (IX. 21.) AB határozat, Indokolás [36]–[39]}” (Indokolás [37]). Az alkotmányjogi panaszban előterjesztett indítványozói hivatkozás tehát egyértelműen kapcsolatba hozható az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése által garantált védelemhez való joggal.
- [112] A Be. 314. §-a megkülönbözteti a perbeszéd félbeszakításának esetét attól, amikor a perbeszéd közben a szót megvonják. A perbeszéd félbeszakítása akkor engedélyezett, ha bűncselekményt megvalósító kifejezést foglal magában, rendzavarást kelt, továbbá ha az eljárás elhúzásának megakadályozása érdekében ez szükséges. A perbeszéd indokolt félbeszakítása esetén a tanács elnöke figyelmezteti az érintettet a tárgyalás rendjének megtartására, majd a szót visszaadja neki, tehát a perbeszéd folytatható. A szó megvonása viszont a perbeszéd végét jelenti.
- [113] Jelen ügyben a Kúria nyilvános üléséről készült jegyzőkönyvben rögzítésre került, hogy a védő hozzátvetőlegesen 2,5 óráig tartó beszéde alatt a bírósági tanács elnöke – félbeszakítva a védőbeszédet – három alkalommal figyelmeztette őt az ismétlésektől és az eljárás elhúzásától való tartózkodásra. Ezt követően a tanács elnöke – bár a védő jelezte, hogy a perbeszédét még nem fejezte be – a szót már nem adta vissza a védőnek, holott ez a perbeszéd félbeszakítása esetében elhangzó figyelmeztetést követően a Be. szerint kötelező lett volna. A bíróság tehát a védőtől a szót az eljárás elhúzására hivatkozással a perbeszéd közben megvonta.
- [114] A 459/B/1998. AB határozat a védőbeszéd félbeszakítását a védelem jogának korlátozásaként értékelte, következésképpen a perbeszéd közbeni szómegvonás is, mivel az a félbeszakításnál is súlyosabban érinti a védelmet, ennek minősül. Vizsgálni kellett ezért, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdése által garantált alapjog korlátozására az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelően került-e sor.
- [115] Amint arra az Alkotmánybíróság már emlékeztetett, a védőbeszéd a védelem egyik legfontosabb eszköze a büntetőeljárás során, mivel ekkor nyílik lehetősége a védőnek arra, hogy a tárgyalás anyaga alapján tényekkel és érvekkel, de viszonylag kötetlenül törekedjék arra, hogy a bíróságot ügyfele álláspontjáról (a vádlott ártatlanságáról, a mentő/enyhítő körülmények fennállásáról) meggyőzze. A bírósági döntés meghozatala előtt tehát a védő még egyszer, összefüggően, szintetizáló módon összefoglalja az eljárás eredményét, és előadhatja mindazokat a tényeket és egyéb körülményeket, érveket, amelyeket a védelem szempontjából fontosnak vél. Az argumentáció során továbbá vitathatja, cáfolni is igyekezhethet az előtte elhangzott vádbeszédet (viszonzválaszra lehetőség van, de erre a védelem mindig reagálhat). A védőbeszéd jellemzően részletes okfejtést, kimerítő indokolást tartalmaz, ugyanakkor felépítése, szerkezete, tartalma minden esetben a védő belátásán múlik. A tartalomhoz hasonlóan a védőbeszéd hossza is a védőtől függ, attól, hogy az ügy összetettsége vagy más körülmények alapján a védő mit tart a bíróság meggyőzése szempontjából célravezetőnek. A védőbeszédet már csak a vádlottak utolsó szó jogán tett felszólalása követheti, ezután a bíróság döntést hoz.
- [116] E megfontolásból kiindulva a védőbeszéd korlátozása – különösen a szó végleges megvonása – csak speciális körülmények fennállása esetében tekinthető alkotmányosnak, különösen akkor, ha – mint jelen esetben – sem rendes, sem rendkívüli jogorvoslással sem támadható döntés meghozatala követi azt. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az eljárás elhúzódnak megakadályozása, annak nyilvánvaló fennállása esetében ilyen alkotmányos érték lehet. Jelen ügyben az eljáró bíróság erre az indokra alapította a tárgyalásvezetés körében hozott döntését, a korlátozás szükségessége ezért megállapítható.
- [117] A korlátozás arányossága körében – az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján – az vizsgálendő, hogy az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjog-sérelem súlya megfelelő arányban állnak-e egymással. Azaz a bíróság döntése meghozatala során figyelemmel volt-e arra, hogy a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni, a korlátozás nem haladja-e meg azt a szintet, mint amit az alkotmányosan igazolható cél elérése feltétlenül megkíván {lásd például: 24/2014. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [135], vö: 879/B/1992. ABH 1996, 397, 401.}. A vizsgált ügyben a bíróság egyértelművé tette, hogy mindhárom alkalommal a perbeszéd során elhangzó ismétléseket tekintette úgy, mint amelyek az el-

járás elhúzására irányulnak. Továbbá relatíve hosszú idő eltelte után és csak a védő harmadszori figyelmeztetését (félbeszakítását) követően vonta meg a szót. Fontos szempont az is, hogy a védő – a jegyzőkönyvben rögzítettek szerint – az előzetesen elkészített és egyébként írásban is becsatolt perbeszédet olvasta fel, tehát a védőbeszéd tartalma a bíróság számára egyébként rendelkezésre állt, azt figyelembe tudta venni attól függetlenül, hogy szóban végül nem hangzott el teljes terjedelmében. A tárgyalásvezetés körében más eszköz az indokolatlanul tekintett időhúzás megakadályozására már nem állt rendelkezésére a bíróságnak. Mindezek alapján az alkotmányosan igazolható cél elérése érdekében alkalmazott alapjog-korlátozás nem tekinthető aránytalannak.

- [118] 8. Az említettek mellett az indítványozók számos egyéb – a tisztességes eljárás nevesített részjogosítványával kapcsolatba nem hozott – kifogást is megfogalmaztak az ügyükben folytatott büntetőeljárással összefüggésben.
- [119] 8.1. Az indítványozók azon kifogásai, amelyek a DNS-mintavételre és a hemogenetikus szakértő kirendelésének módjára, a nem magyar állampolgárságú sértettek kihallgatására és általában a nyomozás lefolytatására, a bizonyítékok felkutatására, rögzítésére és mindezek dokumentálására, valamint a bírósági eljárás lefolytatására vonatkoznak, alapvetően törvényességi jellegűek.
- [120] A bizonyítékok beszerzését illetően jelen ügyben is hangsúlyozandó: „az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz való jog kifejezett módon nem rögzít semmilyen elvárást a bizonyítás rendszerét, szabályait, a bizonyítékok kizárását illetően, miként az EJEE 6. cikk 1. pontja sem. Szem előtt tartotta ugyanakkor a testület az EJEB joggyakorlatának azon megközelítését, mely szerint a bizonyítékok elfogadhatósága (*admissibility of evidence*) elsődlegesen a nemzeti jogokra tartozó kérdés, és főszabály szerint a nemzeti bíróságok feladata az eléjük kerülő bizonyítékok mérlegelése. Az EJEB-nek nem feladata, hogy állást foglaljon abban a kérdésben, vajon a bizonyítékok (így a tanúvallomások) elfogadása megfelelő volt-e, sokkal inkább annak mérlegelése tartozik hatáskörébe, hogy az eljárás mint egész, beleértve a bizonyítékok beszerzésének módját is, tisztességes volt-e. Az EJEB általános jelleggel és absztrakt szinten nem zárhatja ki egy adott eljárásban felmerült, a jogellenesen beszerzett bizonyíték elfogadhatóságát. {*Schenk kontra Svájc* [PS] (10862/84), 1988. július 12., 46. bekezdés; *Kostovski kontra Hollandia* [PS] (11454/85), 1989. november 20., 36. bekezdés, *Doorson kontra Hollandia* (20524/92), 1996. március 26., 67. és 78. bekezdés}” [3104/2014. (IV. 11.) AB végzés, Indokolás [17]].
- [121] Kifogásaikat az indítványozók a büntetőeljárásban is előterjesztették, és azokkal a bíróságok is foglalkoztak. Az elsőfokú bíróság részletes bizonyítási eljárást folytatott le a DNS-mintavételi eljárással és a hemogenetikus szakértő kirendelésének a körülményeivel összefüggésben, továbbá új DNS-vizsgálat elvégzését is elrendelte. A másod- és harmadfokon eljáró bíróságok az indítványozók fellebbezése nyomán szintén megvizsgálták ezeket a kérdéseket. A Kúria is kifejezetten rögzítette azonban, hogy a Be. 78. § (4) bekezdése alapján nem állt fenn olyan eset, amely a bizonyítási eszközökből származó tény bizonyítékként történő értékelését kizárná (lásd: a harmadfokú végzés 20–21. oldala).
- [122] Az indítványozók annak állításán túlmenően, hogy a nem magyar állampolgárságú személyek meghallgatásának a módja törvénytörő volt, nem fejtették ki, hogy ez miért és mennyiben hatott ki az általuk sérelmesnek tartott döntésre. Kérelmük tehát ebben a tekintetben nem tesz eleget a határozottság követelményének.
- [123] Az indítványozók azt is sérelmezik, hogy általánosságban is jogsértő módon beszerzett bizonyítékok alapján emeltek ellenük vádat, amit igazol szerintük az, hogy a nyomozás során beszerzett bizonyítékok egy részét a bíróság kirekesztette az eljárásból. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy a nyomozási szakasz ebben a vonatkozásban nem szemlélhető önállóan. Az a tény, hogy a bírósági eljárásban a jogellenesen beszerzett bizonyítékokat kirekesztette a bíróság a bizonyítékok köréből – s ekként azok a döntés érdemét nem befolyásolhatták –, a jogállami igazságszolgáltatás védelme érdekében történt, az eljárás tisztességességének biztosítását szolgálta. Ha a bizonyítékok beszerzésének módja miatt a nyomozás során sérülhetett is a tisztességes eljárás alapjoga, ez nem vezetett helyre nem hozható sérelemre a bírósági eljárás tisztességessége tekintetében. A nyomozási és a bírósági eljárási szakaszt egységben szemlélve a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme nem állapítható meg.
- [124] 8.2. Mindezek mellett az indítványozók azokat a vélt vagy valós eljárási szabálysértéseket mutatják be, amelyeket az indítvány alapjául szolgáló büntetőeljárásban a bíróságok vizsgáltak (pl. az első fokon eljáró bírói tanács elnökének kizártsága az ügy elbírálásából, a titkos információgyűjtés eredményének felhasználása). A Kúria a támadott végzésében a fellebbezéssel megtámadott másodfokú ítéletet az azt megelőző első- és másodfokú

bíróági eljárással együtt felülbírált. A Kúria harmadfokú végzése rögzítette, hogy „ugyan az elsőfokú bíróság több eljárási szabályt is megsértett, ezeket azonban nagyobb részt maga is észlelte és eljárásában ki is küszöbölte. A ki nem küszöbölt szabálysértéseket a másodfokon eljárt ítélőtábla rendkívüli alapossággal megvizsgálta és arra az álláspontra helyezkedett, hogy az elsőfokú bíróság feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértést nem követett el, az ún. relatív eljárási szabálysértések pedig nem voltak olyan súlyúak, amelyek az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését indokolták volna; sem külön-külön, sem összességükben nem akadályozták és befolyásolták az érdemi felülbírálatot” (lásd: a harmadfokú végzés 8. oldala). A Kúria rögzítette azt is, hogy „a másodfokú bíróság maradéktalanul betartotta az eljárási törvény rendelkezéseit, eljárási szabályt nem sértett” (lásd: a harmadfokú végzés 9. oldala).

- [125] Az Alkotmánybíróság hatáskörébe a büntetőeljárás átfogó, alkotmányos kereteinek a vizsgálata tartozik. Az Abtv. 27. §-ából következően az Alkotmánybíróság tehát nem tekinthető a bírósági szervezetrendszer felülbírálati fórumának, és valójában az alkotmányjogi panaszeljárás keretében – az indítványozó Alaptörvényben biztosított jogának védelmében keresztül – az Alaptörvény védelmét biztosítja [Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdés]. Az indítványozók hivatkozásai alapján nem állapítható meg, hogy az állított eljárási szabálysértések egyenként vagy összességükben alkotmányjogi értelemben a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmével jártak volna. A magasabb fokú bíróság által megvizsgált és a hatályon kívül helyezést meg nem alapozó, relatív eljárási szabálysértések önmagukban az egész eljárást nem teszik tisztességtelenné alkotmányjogi értelemben.
- [126] 8.3. Az indítványozók sérelmezték, hogy a büntetőeljárás során nyomást gyakoroltak rájuk a vallomástétel érdekében.
- [127] Jóllehet a materiális igazság feltárását a terheltnek az eljárásban való aktív közreműködése segíti inkább elő, az önvádra kötelezés tilalmával együtt a vallomástétel megtagadásának a jogát – összhangban az EJB gyakorlatával [John Murray kontra Egyesült Királyság (18731/91), 1996. február 8., 45. pont] – az Alkotmánybíróság is a tisztességes eljárás és a jogállami igazságszolgáltatás egyik fontos elemének tekinti [41/2003. (VII. 2.) AB határozat, ABH 2003, 430, 438.].
- [128] A terhelt vallomása két célt szolgál: egyrészt tartalmazhatja a védekezését, másrészt bizonyítékokat szolgáltathat a tényállás felderítéséhez. A terhelt vallomása fontos információkat hordoz, és – különösen, ha feltáró jellegű – jelentős mértékben hozzájárulhat a bizonyítás sikeréhez. Tehát egy önálló és fontos bizonyítási eszközről van szó, amelynek a többi bizonyítási eszközzel összefüggésben, azok hitelt érdemlőségének felmérésében is szerepe lehet. A vallomástételre ösztönzés – pl. a gyanúsított érdekére történő utalás – mindaddig, amíg a terheltet figyelmeztetik a hallgatáshoz való jogára és amíg az fizikai-pszichikai kényszerrel nem valószínűsít meg, a tisztességes eljáráshoz való jogot nem sérti.
- [129] Megállapítható, hogy az indítványozók hallgatáshoz való joga az eljárásban nem sérült, mivel mindvégig saját döntésük volt, hogy közre kívánnak-e működni az eljárásban, kívánnak-e vallomást tenni és élni az érdemi védekezés lehetőségével vagy sem. A nyomozati és a tárgyalási jegyzőkönyvek rögzítik, hogy e jogukkal a büntetőeljárás teljes időtartama alatt mindketten éltek: bizonyos esetekben kijelentették, hogy vallomást nem tesznek, máskor csak egyes kérdésekre nem kívántak válaszolni, emellett több esetben előfordult az is, hogy a nyomozó hatóság általi gyanúsított kihallgatásukra kifejezett kérésükre került sor. Ennek során a bűncselekmények elkövetését részben beismerték. A beismerés és általában a nyilatkozattétel önkéntességének hiányát – a vallomás kikényszerítését – az indítványozók alkotmányjogi panaszukban sem állították, és nem hivatkoztak arra sem, hogy a kihallgatás módszere következményeként döntöttek volna emellett.
- [130] 9. Összefoglalásul az Alkotmánybíróság megállapítja: a kifejtettek alapján sem a tisztességes eljáráshoz való jog részét képező részjogosítványok, sem az arra visszavezethető más – az Alaptörvény XXVIII. cikkében garantált – alapvető jogok sérelme nem állapítható meg a vizsgált ügyben. Az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével az eljárás összességében megfelelt a tisztességes eljárás (*fair trial*) követelményének.
- [131] 10. Az Alaptörvény II. cikkének (emberi méltósághoz való jog) és – az alaptörvényi cikk megjelölése nélkül, azonban annak idézésével – a III. cikk (1) bekezdésének (embertelen, megalázó bánásmód tilalma) a sérelmét állították az indítványozók a bíróság tárgyalásra történő szállításuk módjával (sebesség, biztonsági öv hiánya), az alkalmazott kényszerítő eszközökkel (kézbilincs, övbilincs, lábbilincs és vezetősár használata), illetve egyéb biztonsági intézkedésekkel (felfegyverzett, maszkos őrök kíséréte) és az élelmezésükkel, valamint a tárgyalóteremben tartózkodó hallgatóság viselkedésével összefüggésben, végezetül pedig a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása miatt.

- [132] „Bár az Alaptörvény külön cikkben szabályozza az emberi élethez és méltósághoz való jogot (II. cikk) és a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód, illetve büntetés tilalmát (III. cikk), az alkotmányozó hatalom normaszervezési módja csupán formai különállást valósít meg, így az Alkotmánybíróság értelmezésében a III. cikk (1) bekezdésében megjelenő tilalmak az emberi élethez és méltósághoz való jog megsértése tilalmának önálló, speciális megfogalmazásai is egyben. E felfogás összhangban van az Egyezmény 3. cikkének EJB által kibontott tartalmával is, amely szerint az említett tilalmak megszegése az emberi méltóság sérelmét is jelenti” {32/2014. (XI. 3.) AB határozat, Indokolás [46]}. Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság az indítványozói hivatkozásokat e két alaptörvényi cikk tekintetében együttesen vizsgálta jelen ügyben is. Arra tekintettel, hogy az indítványozók kifejezetten megjelölték a II. cikket és tartalmilag hivatkoztak a III. cikk (1) bekezdésére, az érdemi elbíráláshoz elegendő alappal szolgál annak ellenére, hogy a III. cikk (1) bekezdésének szám szerinti megjelölésére nem került sor az indítványban.
- [133] A 32/2014. (XI. 3.) AB határozat az EJB gyakorlatára utalva tartalmazza az „embertelen bánásmód” és a „megalázó bánásmód” megállapíthatóságának alapvető kritériumait (Indokolás [33]–[38]). Az idézett határozat szerint embertelen bánásmódnak olyan, az érintettnek komoly testi és/vagy lelki szenvedést okozó magatartás minősül, amely nem éri el a kínzás megállapításához szükséges mértéket, illetve amely esetében hiányzik a szándékosság és célzat. A megalázó bánásmód jár a legenyhébb szenvedéssel, az e körben értékelhető magatartás jellemzően alsóbbrendűségi érzésben megnyilvánuló lelki gyötrelmet okoz elszenvettségének. A személyi szabadságtól való jogszerű megfosztás esetében kizárólag az ehhez szükségszerűen kapcsolódó szenvedésen túlmenő, további szenvedés és megalázás okoz alapjogsérelmet.
- [134] Jelen ügyben az Alkotmánybíróság azt állapította meg, hogy a tárgyalóterem hallgatóságának a viselkedését érintő – egyébként is általános, konkrétumokat nélkülöző – kifogás a tárgyalás rendjének és méltóságának a fenntartásával hozható csupán összefüggésbe. A hallgatóság ugyanis nem jogosult a tárgyaláson való felszólalásra, és a közbeszólások megakadályozása a bíróság feladata. A vázolt értelmezési keretben azonban az Alaptörvény II. cikkével vagy a III. cikk (1) bekezdésének a korlátozása nem mutatható ki.
- [135] Az indítványozók szállításának és élelmezésének a módjával kapcsolatos kifogások jelen ügyben nem vetik fel olyan, az érintetteknek okozott komoly testi és/vagy lelki szenvedés avagy alsóbbrendűségi érzésben megnyilvánuló lelki gyötrelmet lehetőségét, amely korlátozná az Alaptörvény II. cikkét vagy azzal összefüggésben a III. cikk (1) bekezdését.
- [136] Az indítványozók által említett kényszerítő eszközök és egyéb biztonsági intézkedések az előzetes letartóztatásba helyezésükkel álltak közvetlen kapcsolatban. Ők sem állították, hogy az említett eszközök alkalmazására jogszerűtlenül került volna sor, vagy hogy az ezek alkalmazásához szükségszerűen kapcsolódó szenvedésen túlmenő, további fizikai vagy mentális szenvedést, megalázást kellett volna elviselniük.
- [137] Megjegyzi továbbá az Alkotmánybíróság azt is, hogy az indítvány ezen elemei nem állnak közvetlen összefüggésben a támadott ítéletekkel, az írizet végrehajtásának módja – önmagában – nem befolyásolta a büntetőeljárás érdemét, nem állt okozati összefüggésben a későbbi elítéléssel, és ezzel ellentétet az indítványozók sem állítottak.
- [138] Az indítványozók a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztéssel kapcsolatos kifogásukhoz nem kapcsolnak alkotmányjogi szempontból értékelhető indokolást, ez az indítványi elem tehát nem felel meg az Abtv. 52. § (1b) bekezdés b) és e) pontjaiban foglaltaknak, ezért annak érdemi elbírálására nincs lehetőség.
- [139] 11. Végezetül az Alkotmánybíróság azt vizsgálta meg, hogy sérült-e az indítványozók jogorvoslathoz való joga az ügyben.
- [140] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésében biztosított jogorvoslathoz való jog lényegi tartalma az érdemi határozatok tekintetében a más szervhez, vagy ugyanazon szervezeten belüli magasabb fórumhoz fordulás lehetősége [lásd: 5/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 27, 31.; megerősítette: 14/2015. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [29]].
- [141] Jelen ügyben az indítványozók jogorvoslathoz való joguk megsértését egyrészt más ügyekkel összefüggésben állítják (pl. hivatali visszaélés miatti feljelentés elbírálása, Legfőbb Ügyészséghez benyújtott kérelem elbírálása), amely nem adhat alapot jelen ügyben alapjog korlátozásának a megállapítására. A jogorvoslathoz való jog esetleges sérelme kizárólag az alkotmányjogi panasz benyújtására okot adó ügy vonatkozásában vizsgálható.
- [142] Az indítványozók emellett egyes, a büntetőperben már nevesített eljárási jogszabálysértéseket kifogásolnak (pl. DNS-mintavétel, hemogenetikus szakértő kirendelésének módja, részvétel eljárási cselekményeken), e kifogásokat a bírósági eljárásban az indítványozók kérelmei és kifejezett fellebbezése kapcsán részletesen vizsgál-

ták, és azok megalapozatlannak bizonyultak. Az indítványozóknak tehát kifejezetten lehetőségük volt a sérelmezett eljárással kapcsolatban jogorvoslattal élni az eljárás folyamán. A jogorvoslathoz való jog nem foglalja magában a kérelmező számára kedvező döntés meghozatalához való jogot.

- [143] Harmadrészt azt sérelmezik, hogy nem tehetek észrevételt egy másik büntetőeljárás irataival kapcsolatban, mert azokat a másodfokú bíróság nem szerezte be. E kifogás, mivel a dokumentumokat – rendelkezésre nem állásuk miatt – a bíróság értelemszerűen fel sem használta az ügyben, nem áll összefüggésben a jogorvoslathoz való joggal.
- [144] Negyedrészét azt állítják, hogy a másodfokú bíróság és a Kúria nem bírálta el maradéktalanul a fellebbezéseiket, ezzel összefüggésben azonban az indítvány semmilyen konkrétumot nem jelöl meg, ezért annak vizsgálatára, hogy az indítványozók által kezdeményezett jogorvoslati eljárásban hozott másod- és harmadfokú döntés ebben a tekintetben megfelelt-e az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerinti tényleges és hatékony jogorvoslathoz való jogból fakadó követelményeknek [vö. pl. 3146/2018. (V. 7.) AB határozat], nincs lehetőség.
- [145] Az egyik indítványozó által becsatolt írásbeli észrevételeket az indítványozók szerint szintén nem vette figyelembe a Kúria. Emlékeztetni kell ezzel kapcsolatban arra, hogy a bíróságok indokolási kötelezettségéből nem következik a felek által felhozott minden észrevétel egyenként való megcáfolási kötelezettsége, különösen nem az indítványozó szubjektív elvárásait kielégítő mélységű érvrendszer bemutatása [3107/2016. (V. 24.) AB határozat, Indokolás [38]; 30/2014. (IX. 30.) AB határozat, Indokolás [89]].
- [146] Mindezek alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdésének sérelmét az Alkotmánybíróság nem állapította meg.
- [147] 12. A kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszokat megalapozatlannak találta, és azokat a rendelkező részben foglaltak szerint elutasította.

Budapest, 2019. március 5.

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Balsai István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Czine Ágnes s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Dienes-Oehm Egon s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke,
az aláírásban akadályozott
dr. Juhász Imre alkotmánybíró helyett

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Schanda Balázs s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Stumpf István s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó Marcel s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sulyok Tamás s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke
az aláírásban akadályozott
dr. Szalay Péter alkotmánybíró helyett

Dr. Szívós Mária s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Pokol Béla alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [148] A határozat rendelkező részét támogatom, de az indokolás egy részével szemben fenntartásaim vannak.
- [149] Nem tartom helyesnek az indokolásba az EJEK döntésének bevonását (lásd az indokolás IV. részének 1., 6.1., 8.1., 8.3. és 10. pontjait, Indokolás [32]–[38], [79]–[80], [119]–[123], [126]–[129], [131]–[138]). Az EJEK működésének utóbbi időben nyilvánosságra került alapvető problémája ugyanis az, hogy ennek döntéseit ténylegesen nem az arra illetékes bírói tanácsok formálják ki az Európai Emberi Jogi szerződés alapulvételével, hanem egy, az évek alatt kialakult kb. 300 fős emberi jogász apparátus a bírók függetlenségének legelemibb hiánya mellett. (Lásd ehhez többek között Matilde Cohen 2017-es tanulmányát „Túszok vagy bírák?” címmel, ahol a strasbourgi bírák függetlenségének teljes hiányát vázolja: „Judges or Hostages? In: Nicola/Davies eds: EU Law Stories. Cambridge University Press 2017, 58–80. p.) De a volt strasbourgi bíró, a koppenhágai profesz-

szor, David Thór Björgvinsson is éles kritikával illette a megbízatása lejártá után egy 2015-ben adott interjúbán a tudományos kutatókat, hogy nem veszik észre az EJB bírók teljes kiszolgáltatottságát az évtizedes állandósággal Strasbourgban székelő emberjogi jogászapparátus felé [lásd Utrecht Journal of International and European Law (Vol. 81.) 2015. No.31.] E visszas helyzet felszámolása, továbbá az EJB bírók függetlenségét megteremtő működés kialakítása a nemzetközi szerződésében résztvevő államok külügyi- és igazságügyi minisztériumainak a feladata és felelőssége, de megítélésem szerint mint alkotmánybírók mi is tartozunk annyi felelősséggel, hogy erre tekintettel és ennek deklarálásával a jövőben mi is kerüljük az EJB döntésekre való *explicit* támaszkodást, és mint autentikus bírósági döntésekre való hivatkozást döntéseinkben. Ezek ugyanis valójában a strasbourgi jogász-apparátus döntései, melyek elé csak álcaként vonják oda a tagállamok által küldött bírókat. Így amíg ez a helyzet fennáll, addig megítélésem szerint ezeket a döntéseket, mint bírósági döntéseket nem vehetjük figyelembe. A döntéselőkészítő munka folyamán *pro domo* formájában, mint autentikusságot nélkülöző egyszerű jogász vélemények szemügyre vételét információként én is támogatom, de az Alkotmánybíróság nyilvánosságra került döntéseinek szövegében ezek kihagyását javaslom a jövőben.

Budapest, 2019. március 5.

Dr. Pokol Béla s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Salamon László alkotmánybíró párhuzamos indokolása

- [150] Az indítvány elutasításával egyetértek, azonban a határozat indokolásának IV. rész 7.5. pontjában (Indokolás [110]–[117]) foglaltaktól eltérő indokok alapján nem látom megállapíthatónak az Alaptörvény XXVIII. cikk (3) bekezdésében meghatározott védelemhez való jog sérelmét.
- [151] 1. Ismételten hangsúlyozom, és változatlanul fenntartom azon álláspontomat, hogy alapjog korlátozására csak törvényben, és nem a bírósági eljárás során, a bíróság mérlegelése alapján kerülhet sor. Tekintettel arra, hogy a 459/B/1998. AB határozat a Be. 314. § (4) bekezdésének az alaptörvény-ellenességét és nem a jogalkalmazói eljárást vizsgálta, ezért ez az alkotmánybírói döntés összhangban van a fenti nézetemmel.
- [152] 2. Nem egyértelmű azonban számomra a Be. 314. § (3) és (4) bekezdéseinek egymáshoz való viszonya, az eljárás elhúzódásának megakadályozása érdekében történő félbeszakítás és a szómegvonás tekintetében. Van-e vajon értelme a félbeszakításnak, ha az – mint jelen esetben is – harmadszor sem vezetett eredményre? Ennek alapján kétségesnek tartom, hogy a Be. 314. § (3) bekezdésének a sérelme egyértelműen bekövetkezett.
- [153] 3. Álláspontom szerint a Be. 314. § (3) bekezdésének a megsértése olyan alapvető eljárási szabálysértés, amelylyel összefüggésben megállapítható a védelemhez való jog sérelme és ez a meghozott ítélet megsemmisítéséhez kell, hogy vezessen (adott vádlott és adott bírósági döntés tekintetében).
- [154] 4. Ugyanakkor még azt is feltételezve, hogy a bíró megsértette a Be. 314. § (3) bekezdését, ez a jelen esetben kivételesen azért nem jelenti egyben a védelemhez való jog sérelmét is, mert az írásban becsatolt perbeszéd peranyaggá válásával az érintett vádlott védekezése a bíróság számára – a perbeszéd funkciójára is kiterjedően – ismertté vált. Ennek következtében az, hogy perbeszédét a védő nem tudta teljes terjedelmében felolvasni, nézetem szerint a jelen esetben nem vezetett a vádlott védelemhez való jogának a korlátozásához, és ezért e tekintetben is indokolt az indítvány elutasítása.

Budapest, 2019. március 5.

Dr. Salamon László s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírói ügyszám: IV/982/2016.

• • •